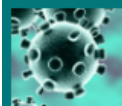

Monitoring van de werkgelegenheid en de sociale bescherming in België

Deze nota is voor een belangrijk deel gebaseerd op niet-gevalideerde en/of niet-gepubliceerde gegevens. Elk gebruik dient hier rekening mee te houden

Analytische nota – 27/02/2023

Working Group Social Impact Corona Crisis

.be

FEDRIS

KSZ
BCSS

STATBEL

RVA.be
ONEM.be

HZIV

INHOUD

Achtergrond

Nieuwe updates

Macro-economische inschattingen

Arbeidsmarktontwikkelingen

Ruimere sociale ontwikkelingen

Inkomen, armoede en sociale bijstand

Arbeidsongeschiktheid en beroepsziekten

Bijlage: cijferreeksen

Achtergrond

Vooraf

Sinds april 2020 verwerkt de WG SIC de cijfers met betrekking tot de sociale impact van COVID-19 in een nota. Deze nota is een levend document dat wordt aangepast naarmate er nieuwe en aanvullende cijfers beschikbaar komen. De nota werd enkele keren herwerkt om hem aan te passen aan de evoluerende COVID-situatie. Mid-2022, na 2 jaar was de nota echter door de vele informatie, wellicht wat minder toegankelijk geworden in functie van een actuele monitoring. Daarom werd besloten om een nieuwe nota te starten, waarin de focus kwam te liggen op de meer recente gegevens. Met de daling van de COVID-impact en de oorlogssituatie in Oekraïne is de context ook sterk gewijzigd. De 'oude' nota blijft echter beschikbaar en relevant als overzicht van de voorbije pandemie-periode (https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/sociaal-beleid-vorm-geven/monitoring_covid_20220427_clean.pdf). De nieuwe nota neemt april 2022 als vertrekpunt, alhoewel sommige gegevens nog betrekking hebben op de eerste maanden van 2022. De focus blijft liggen op het samenbrengen van zo recent mogelijke gegevens met het oog op het aanbieden van een zo actueel mogelijk beeld van de tewerkstellings- en sociale situatie.

Deze update (begin maart '23) bouwt nog voort op de 'nieuwe' nota die in april 2022 werd opgestart en die, als 'levend document' regelmatig werd geactualiseerd. De context is echter sterk gewijzigd.

Begin 2023 is COVID nog niet verdwenen en heeft nog een impact op de gezondheidssituatie en -zorg. De sociale en economische impact is echter beperkt geworden. De sterke opstoot van de energieprijzen ten gevolge van de oorlog in Oekraïne, is in de eerste maanden van 2023 ook in belangrijke mate terug afgenomen. Stilaan komen ook wat meer gegevens beschikbaar over de sociaal-economische situatie van de 66.000 Oekraïense vluchtelingen die in België verblijven.

Tegelijk komen er nog nieuwe gegevens beschikbaar die betrekking hebben op de voorbije periode. Zo geven de nieuwe EU-SILC 2022 cijfers de inkomenssituatie weer tijdens het tweede COVID-jaar ('21). Toekomstige cijfers zullen wellicht ook toelaten om de sociale impact van de energiecrisis vollediger in te schatten.

Nieuwe cijfers die in de nota worden opgenomen verwijzen dus zowel naar zeer recente ontwikkelingen, als naar de vroegere context. Het is in het kader van een sociaal-economische monitoring belangrijk om beide te blijven opvolgen. Nochtans is het geheel van de informatie in deze nota niet meer zo relevant voor de huidige situatie. Naar aanleiding van de vraag van de ECOSOC-crisiscel om de samenwerking in het kader van de WG SIC verder te zetten

wordt momenteel gewerkt aan een nieuw format voor de rapportering van de sociaal-economische monitoring.

Belangrijkste updates in deze versie.

- Er is een toename van het aantal aangiften **tijdelijke werkloosheid energie** in november en december.
- Het totaal van de tijdelijke werkloosheid (alle types samen) neemt wat toe in december en januari (zeker in de bouwsector), vooral vanwege slechter weer en economische redenen. We zien nog steeds een sterke oververtegenwoordiging van mannen, lage lonen en kortgeschoolden in de tijdelijke werkloosheid.
- De **EAK-maandcijfers** voor december 2022 tonen na de daling van de werkgelegenheidsgraad in november (tot 70,9%) opnieuw een toename naar 72,5%. De IAB-werkloosheidsgraad stijgt licht van 5,4% naar 5,7%. Die toename is vooral toe te schrijven aan mannen en jongeren. Er is daarentegen een vrij sterke daling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- Het **aantal faillissementen onder zelfstandigen** stijgt van 186 in december 2022 tot 192 in januari en evenaart daarmee het niveau van november 2022. Het voorlopige cijfer voor februari 2023 is 133. Globaal blijft het aantal faillissementen van zelfstandigen rond hetzelfde niveau schommelen.
- In december 2022 waren er 34 individuele dossiers met betrekking tot het **overbruggingsrecht energie**.
- De **inflatie** daalt verder in januari en februari 2023 tot resp. 8,05% en 6,62% ten opzichte van november (10,63%) en december (10,35%) 2022. Hoewel de inflatie, ten gevolge van een daling van de energieprijzen, daalt, blijft de inflatie voor voeding verder stijgen van 15,59% in januari 2023 tot 16,12% in februari 2023.
- Uit **de EU-SILC** 2022 cijfers, die Statbel midden februari publiceerde, blijkt dat het risico op armoede of sociale uitsluiting (**AROP**), sociale en materiële deprivatie (**SMSD**) en het aandeel (quasi-) jobloze huishoudens (**QJH**) in 2022 overwegend stabiel zijn gebleven ten opzichte van 2021. We zien echter wel een lichte stijging in het armoederisico (**AROP**), van 12,7% in 2021 tot 13,2% in 2022. Aangezien de hoofdindicatoren betrekking hebben op 2021 kan bijgevolg worden vastgesteld dat ook tijdens het tweede COVID-jaar er geen substantiële toename is geweest van het risico op armoede en/of sociale uitsluiting. Op het eerste zicht, lijken de armoedecijfers wel aan te tonen dat in dit tweede COVID-jaar het armoederisico (**AROP**) van kwetsbare groepen enigszins stijgt in 2022 (inkomen '21) ten opzichte van 2021 (inkomen '20). Verdere analyse is echter noodzakelijk om een beter zicht en begrip te krijgen op de onderliggende evoluties.
- Het totaal aantal **onthemden door de Oekraïne** crisis dat sinds 10 maart een attest tijdelijke beschermde status ontving,

bedraagt op 06/03, 66.386. Verder zijn er in januari 2023, op basis van gegevens van de gewestelijke instanties voor arbeidsbemiddeling, in totaal 8.092 Oekraïners ingeschreven als werkzoekende waarvan 3.023 als vrijwillig ingeschreven werkzoekenden (IWZ).

- Tussen januari 2022 en februari 2023, zijn er zo'n 404 aanvragen gebeurd door Oekraïners voor een **IVT/IT**. In diezelfde periode zijn er zo'n 274 toegekend.
 - In het vierde kwartaal (31 december) 2022, bedroeg het aantal ontheemde Oekraïners op actieve leeftijd in België 31.682 waarvan zo'n 20% enige werkervaring heeft opgedaan in België.
 - Sinds het officiële begin van de oorlog op 24 februari 2022, hebben 1.067 personen met de Oekraïense nationaliteit zich aangesloten als **zelfstandigen** en waren op 20/02/2023 ook nog steeds actief.
 - Er schreven zich in Vlaanderen 7.520 *tijdelijk ontheemden* in bij de VDAB tussen maart 2022 en februari 2023. In Wallonië was het aantal *Oekraïense werkzoekenden* van maart 2022 tot eind januari 2023 gelijk aan 2.220. Eind december 2022 telde Actiris in Brussel 2.420 *werkzoekenden met de Oekraïense nationaliteit* die zich sinds het begin van de crisis hebben ingeschreven.
 - Sinds de oorlog, zijn er zo'n 7.760; 2.685 en 2.138 Oekraïense kinderen ingeschreven in het **onderwijs** in respectievelijk Vlaanderen, het Waalse Gewest en het Brusselse Gewest.
- Op basis van simulatie-cijfers van de CREG, daalt de gemiddelde **jaarfactuur voor elektriciteit** in januari 2023 lichtjes (1.914,73 euro) ten opzichte van december 2022 (2.057,38 euro). De **gemiddelde jaarfactuur van aardgas** daalt wel opnieuw in januari 2023 (2.750,53 euro) ten opzichte van december 2022 (3.185,02 euro).
 - Op basis van voorlopige gegevens schatten we dat het aantal personen met een leefloon in januari 2023 daalt tot ongeveer 148.100 personen.
 - Het aantal personen met een **equivalent leefloon** bleef globaal genomen zeer stabiel tijdens de coronacrisis rond de 11.000. Ingevolge de Oekraïencrisis zien we wel een stijging in 2022, naar een 30.400 personen in januari 2023. Deze sterke stijging is te verklaren door de personen die gevlucht zijn uit Oekraïne en het statuut van 'tijdelijke bescherming' krijgen. Op basis hiervan kunnen ze beroep doen op het OCMW voor een equivalent leefloon.
 - Op basis van het aantal beslissingen tot toekenning van het equivalent leefloon die door de OCMW's zijn doorgegeven aan de POD MI voor januari 2023 voor personen uit Oekraïne onder tijdelijke bescherming zijn er tot nu toe 26.808 beslissingen tot toekenning. Aangezien het gemiddeld aantal personen per dossier 1,7 bedraagt, komt dit overeen met 48.242 personen in

totaal. Deze cijfers zijn herzien naar beneden nu definitieve cijfers beschikbaar komen.

- Bij de maatschappelijke hulp wordt een gestage stijging van de steun inzake schuldbemiddeling vastgesteld, evenals meer recent een stijging van de steun voor energie en water.
- Er werden een 20-tal **long-covid** gevallen erkend bij FEDRIS.

Macro-economische inschattingen

De COVID-crisis had een grote economische impact. Op vlak van macro-economische effecten, vertaalde de terugval van de economische activiteit in 2020 zich in het groeicijfer van het bbp. Voor België kromp het bbp met 5,7% in 2020. In 2021 herstelde de Belgische economie zich echter opnieuw en was er een sterke groei van ongeveer 6,2%. Na de COVID-pandemie en voor het uitbreken van de oorlog in Oekraïne, werd ervan uitgegaan dat de meeste macro-economische variabelen weer zouden normaliseren in 2022 en 2023. Echter, in 2022 zorgen de Russische invasie in Oekraïne en bevoorradingsproblemen voor spanning en onzekerheid op het macro-economische toneel. Verschillende organisaties of instellingen hebben hierdoor dan ook hun macro-economische vooruitzichten moeten bijstellen. Alle prognoses zijn in deze context evenwel onderhevig aan een **hoge mate van onzekerheid**, nog versterkt door de instabiele internationale context (de oorlog in Oekraïne in het bijzonder).

In haar 2022 Summer Forecast behield de Europese Commissie het groeicijfer voor 2022 op 2,7% maar stelde de verwachting voor 2023 significant naar onder bij (+1,5%). In het 2022 Autumn Economic Forecast zijn de verwachtingen nog steeds pessimistisch, ondanks een goede eerste helft van het jaar 2022¹. In het 2023 Winter Economic Forecast worden de groeiprognoses opnieuw een beetje bijgesteld naar boven (0,8% voor de EU en 0,9% voor de Eurozone in 2023, en resp. 1,6% en 1,5% in 2024) en de verwachtingen qua inflatie naar beneden (6,4% voor 2023 en 2,8% in 2024)².

Specifiek voor de **Belgische economie** stelt het Planbureau in februari³ 2023 haar nieuwe economische vooruitzichten opnieuw bij. De Belgische economie liet in 2021 een groei optekenen van 6,1%. De herneming werd ondersteund door nagenoeg alle bestedingscomponenten. Het verdere herstel in 2022 en 2023 wordt echter naar verwachting afgeremd door de oplopende inflatie en de aanbodproblemen. Voor 2022 en 2023 wordt een beperkte bbp-groei van respectievelijk 3,1% en 1,0% verwacht. In februari 2023 stelt de Europese Commissie in haar 2023 Winter Economic forecast ook voor België haar eerdere forecasts bij. Ten opzichte van de Autumn Forecast (0,2%) geeft men een iets gunstigere groei in 2023 (+0,8%) en 1,6% in 2024 (in plaats van 1,5%). De inflatie zou 'beperkt' blijven tot 4,3% in 2023. Volgens de najaarsprognoses van de NBB zou de Belgische economie met 3,1% op jaarbasis toenemen in 2022, na de stevige groei van 6% in 2021. De economie blijft evenwel weerbaar en de economische groei zou vanaf 2023 weer positief worden, naarmate de inflatie

¹ https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/autumn-2022-economic-forecast-eu-economy-turning-point_en

² https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/winter-2023-economic-forecast-eu-economy-set-avoid-recession-headwinds-persist_en

³ <https://www.plan.be/publications/publication-2331-nl-economische-begroting-economische-vooruitzichten-2023-van-februari-2023>

matigt. Het groeitempo zal in 2023 evenwel tijdelijk vertragen, tot 0,6 %. Daarna zou de groei respectievelijk 1,7 en 1,8 % bedragen voor 2024 en 2025. De jaarcijfers worden wel enigszins vertekend door overloopeffecten, aangezien de groei vooral eind 2022 terugvalt en in de loop van 2023 alweer aantrekt⁴.

Hoewel in het hoofdstuk Arbeidsmarktontwikkelingen de impact op de Belgische arbeidsmarkt uitvoeriger en systematischer wordt besproken, bespreken we hier al enkele macro-economische inschattingen gelinkt aan de **arbeidsmarkt**. Het Federaal Planbureau verwacht dat de werkende bevolking in 2022 zal toenemen met 100.400 personen maar in 2023 beperkter zal toenemen met 38.000 personen. De werkgelegenheidsgraad zou toenemen van 70,5% in 2019 tot respectievelijk 72,0% en 72,3% in 2022 en 2023, beide cijfers zijn echter wel voorlopige ramingen. Een verklaring voor deze beperkte toename is de sterke instroom van Oekraïense vluchtelingen die tot een sterkere stijging van de Belgische bevolking op arbeidsleeftijd leiden terwijl deze specifieke groep maar beperkt actief is op de arbeidsmarkt. De administratieve werkloosheid daalde van 8,4% in 2021 tot 8,1% in 2022 en zou in 2023 op 8,2% uitkomen. De geharmoniseerde Eurostat-werkloosheidsgraad zou stijgen van 5,6% in 2022 tot 5,7% in 2023. De Europese Commissie gaat uit van een **verslechtering van de Belgische IAB-werkloosheidsgraad van 5,8% in 2022 naar 6,4% in 2023 en 6,3% in 2024**, samenhangend met de beperkte economische groei. Volgens de Nationale bank zijn er in 2022 meer dan 100.000 extra jobs gecreëerd. De arbeidsmarkt bleef in 2022 dus sterk presteren. De creatie van extra banen zou daarna wel tijdelijk vertragen maar vanaf de tweede helft van 2023 weer aantrekken. Op vlak van werkloosheidsgraad, raamt de NBB percentages (5,7% in 2022, 6,2% in 2023, 6,3% in 2024 en 6,0% in 2025) gelijkaardig aan die van de Europese Commissie.

Een bijkomende uitdaging in 2022 is de hoge **inflatie**. Mede door de Oekraïense situatie en strenge Coronalockdowns in bepaalde delen van China, zijn er aanhoudende verstoringen van de bevoorradingsketen en stijgen de grondstof- en energieprijzen die op hun beurt ook de verkoopprijzen beïnvloeden. De inflatie was in oktober 2022 gelijk aan 12,27%⁵, het hoogste niveau sinds 1975 (toen was inflatie gelijk aan 12,50%), maar **daalt in de maanden daarop verder van 10,63% in november 2022, tot 8,05% in januari en 6,62% in februari 2023**. Kanttekening hierbij is wel dat hoewel de inflatie daalt, **de prijzen van voeding blijven stijgen**. De inflatie voor voeding (inclusief alcoholische producten) stijgt namelijk van 15,59% in januari 2023 verder tot 16,12% in februari 2023. Algemeen wordt wel verwacht dat de energieprijzen op termijn opnieuw geleidelijk zouden dalen, resulterend in een daling van de inflatie.

Voor België voorspelt de Europese Commissie een inflatie van 10,4% in 2022 ten opzichte van 3,2% in 2021. De geleidelijke daling van de energieprijzen zouden de inflatie naar verwachting wel wat doen dalen, tot 6,2% in 2023 (in de zomer schatte men nog 2,9% in 2023). De OESO voorspelt een gelijkaardige inflatie

⁴ [Economische projecties voor België – Najaar 2022 | nbb.be](#)

⁵ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/consumptieprijsindex/consumptieprijsindex>

van 9,9% in 2022, 6,6% in 2023 en 4,1% in 2024 ten opzichte van 3,2% in 2021 voor België. Het Federaal Planbureau verwacht dat de Belgische jaarinflatie zou dalen van 9,6% in 2022 tot 4,5% in 2023 als gevolg van een daling van de energieprijzen. Tot slot raamt de NBB de inflatie op 8,4% in 2022 maar deze zou in 2023 geleidelijk dalen, tot 6,3% in 2023.

In zijn recente verslag schat de Vergrijzingscommissie de kosten van de vergrijzing voor de periode 2019-2027 iets lager in dan in zijn verslag van 2021. De neerwaartse bijstelling van de budgettaire kosten van de vergrijzing in de periode 2019-2027 is te verklaren door de overschatting, in het SCvV-verslag van 2021, van de effecten van de gezondheids crisis in 2021, zowel op de sociale uitgaven als op het bbp⁶.

Een recente rapport van de Nationale Bank⁷ die de economische en financiële ontwikkelingen in 2022 samenvat, concludeert dat hoewel de kostencrisis ook de Belgische economie trof, we vooralsnog niet in een recessie belandde. Voor heel 2022, kon men een economische groei optekenen van meer dan 3%. Ondanks de kostencrisis nam evenwel de werkgelegenheidsgroei nog toe tot een recordpeil van ongeveer 100 000 nieuwe jobs. De arbeidsmarkt toonde zich opnieuw weerbaar, wat eveneens de koopkracht ondersteunde. De inflatie was in 2022 echter wel zeer persistent, als gevolg van de sterke stijging in de gasprijzen. Volgens de HICP-indicator bedroeg de inflatie in 2022 gemiddeld 10,3%, het hoogste peil sinds de jaren 70. Bovendien was de impact van de kostencrisis, net zoals voor de gezondheids crisis heterogeen. Bij gezinnen wordt de heterogene impact bepaald door specifieke situaties en consumptiepatronen. Het lijkt erop dat gemiddeld genomen vooral de laagste inkomens, door het sociale tarief, en de hoogste inkomens, door de loonindexering, goed beschermd zijn tegen en gemiddeld zelfs wat overgecompenseerd worden voor de prijsschok. Voor de bredere middenklasse daalt gemiddeld de koopkracht daarentegen wel een beetje.

⁶ Federaal Planbureau (2022) Verslag 2022 Vergrijzingscommissie (https://www.plan.be/uploaded/documents/202207120825140.REP_CEVSVCV2022_12672_N.pdf)

⁷ Verslag voorgesteld door de gouverneur namens de Regentenraad <https://www.nbb.be/nl/artikels/verslag-2022-economische-en-financiele-ontwikkelingen>

Arbeidsmarktontwikkelingen

De COVID-crisis tekende de arbeidsmarkt in 2020-2021. De afhankelijkheid van ondersteuningsmaatregelen zoals de tijdelijke werkloosheid of het overbruggingsrecht was lange tijd zeer groot. Tegelijk bleven de globale arbeidsmarktindicatoren verrassend stabiel, zeker in verhouding tot de conjunctuurschok in 2020, en herstelde de arbeidsmarkt zich opnieuw sterk in 2021. Het waren wel vooral personen met een kwetsbaar arbeidsmarktprofiel die de grootste impact van de COVID-crisis voelden.

Hoewel de COVID-crisis grotendeels op zijn einde is in 2022, wordt er in de eerste helft van 2022 nog steeds beroep gedaan op de tijdelijke werkloosheid en het overbruggingsrecht (beide maatregelen werden verlegd tot 30.06.2022). Het niveau hiervan ligt echter wel significant lager dan in de twee voorgaande jaren, en normaliseert zich vanaf 1 juli. Desalniettemin is COVID-19 nog niet verdwenen: het is onduidelijk wat de gevolgen zijn van 'long COVID' en de besmettingscijfers nemen opnieuw licht toe in de herfstmaanden. Daarnaast kunnen aanleveringsproblemen en vooral de hoge energieprijzen voor nieuwe moeilijkheden zorgen op de arbeidsmarkt. Eind 2022 lijkt het er weliswaar op dat de arbeidsmarkt zich volledig heeft herpakt (met nog een grotere krapte dan in 2019), maar **de vraag zal zijn of dat herstel robuust en inclusief is**, en of de beschikbare inkomens in de huidige economische context volstaan.

Arbeidsmarktindicatoren

De globale effecten op de werkzaamheids- en werkloosheidsgraad waren in 2020-2021 uiteindelijk kleiner dan gevreesd. De Enquête naar de Arbeidskrachten (Statbel) geeft aan dat de werkzaamheidsgraad (20-64-jarigen) daalde in 2020, maar beperkter dan internationale prognoses hadden voorspeld (van 70,5 in 2019 naar 70,0%).⁸ Let wel, tot en met 2020 werden tijdelijk werklozen steeds bij de werkenden gerekend, ongeacht de duur van hun afwezigheid. Vanaf 2021 verandert dit en mogen tijdelijk werklozen die langer dan 3 maanden afwezig zijn, niet meer bij de werkenden gerekend worden.⁹ De terugval van de (reële) werkgelegenheid gaf ook slechts aanleiding tot een zeer beperkte stijging van de werkloosheid. Met een toename van 5,4% in 2019 naar 5,6% in 2020 bleef de werkloosheidsgraad onder die van 2017 en 2018. Het aantal werkenden daalde vooral bij bepaalde meer kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt, zoals jongeren, kort- en middengeschoolden en personen met een niet-EU-nationaliteit.

⁸ Bron: Enquête naar de Arbeidskrachten, Statbel, 29/3/2021. <https://statbel.fgov.be/nl/themas/werk-opleiding/arbeidsmarkt/werkgelegenheid-en-werkloosheid>

⁹ Zij worden bijgevolg hetzij bij de werklozen, hetzij bij de inactieven ingedeeld, al naargelang hun beschikbaarheid en zoekgedrag. Sinds de zomer van 2021 is het verschil tussen de oude en de nieuwe berekening klein, aangezien het aantal tijdelijke werklozen steeds kleiner wordt. Merk op dat andere wijzigingen doorgevoerd in de EAK in 2021 ook een (beperkte) impact kunnen hebben op de resultaten.

In 2021 groeide het aantal werkenden opnieuw sterk.¹⁰ Zowel de werkgelegenheidsgraad van vrouwen als van 55-64-jarigen bereikten recordhoogtes. De werkloosheidsgraad lag in 2021 (6,3%) wel hoger dan in 2020 (5,6%), en de verschillen volgens onderwijsniveau en nationaliteitsgroep bleven zeer groot. Ook de EAK-transities tussen 2020 en 2021 weerspiegelden het herstel uit de coronacrisis.¹¹ Er gingen meer mensen aan het werk, vooral omdat er minder mensen inactief werden of bleven. Het waren vooral vrouwen, Belgen, jongeren en laaggeschoolden die inactief bleven.

Hoewel de impact op de arbeidsmarktindicatoren al bij al beperkt lijkt, mogen we niet uit het oog verliezen dat 2020 het eerste jaar sinds 2013 was dat de werkgelegenheid in België daalde. Ook voor de Eurozone in haar geheel was het de eerste daling in de tijdreeks sinds het tweede kwartaal van 2013 en voor de EU sinds het eerste kwartaal van 2013. Uit aanvullende indicatoren blijkt bovendien dat de werking van onze arbeidsmarkt toch verslaptte in 2020-2021. De 'labour market slack'¹² suggereert bijgevolg dat het effect van de pandemie ernstiger is geweest dan blijkt uit de traditionele maatstaven van werkgelegenheid en werkloosheid. De indicator is in het tweede en derde kwartaal van 2020 sterk gestegen, en bleef boven het niveau van vóór de pandemie (van 10,9% in het eerste trimester van 2020 naar 11,6% in het tweede kwartaal, 12,4% in het derde).¹³ In het vierde kwartaal (11,8%) zette de afname zich in, maar het niveau bleef hoger dan dat in het eerste kwartaal van 2020. Na schommelingen doorheen 2021 daalde de 'labour market slack' uiteindelijk pas in het vierde kwartaal van 2021 opnieuw tot 11,0%, ongeveer het niveau van begin 2020.

Ondertussen beschikken we over de **EAK-maandcijfers tot en met december 2022**. De EAK-maandcijfers voor december 2022 tonen na de daling van de werkgelegenheidsgraad (20-64-jarigen) in november (tot 70,9%) opnieuw een toename naar 72,5%. De IAB-werkloosheidsgraad stijgt licht van 5,4% naar 5,7%. Die toename is vooral toe te schrijven aan mannen en jongeren. Er is daarentegen een vrij sterke daling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het gemiddeld aantal effectief gepresteerde uren stijgt na de zomervakantie, naar 32,9 uur in september, en 33,7 uur in oktober. In november dalen de uren naar 29,8 en in december naar 29,2 door afwezigheden (vooral verlof en in iets mindere mate ziekte). Er gaf in juni 2022 nog steeds 39,2% van de respondenten aan dat ze soms of gewoonlijk thuis werken, in juli is dat 36,0%, 35,8% in augustus, 38,1% in september, 37,0 in oktober, 37,7% in november en 37,9% in december. Voor de pandemie schommelde dat aandeel rond 25%. **Thuiswerk lijkt dus een blijver**. Er wordt veruit het vaakst thuis gewerkt in Brussel (56,7% van de in Brussel werkende bevolking in december).

¹⁰ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/werk-opleiding/arbeidsmarkt/werkgelegenheid-en-werkloosheid#news>

¹¹ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/werk-opleiding/arbeidsmarkt/transities-op-de-arbeidsmarkt>

¹² De labour market slack is het arbeidspotentieel dat (meer) zou kunnen werken, maar het op dit moment niet doet. De labour market slack wordt uitgedrukt als het percentage slack work (werklozen + de personen die deeltijds werken maar meer zouden willen werken en binnen de twee weken meer uren zouden kunnen presteren, de inactieven die beschikbaar zijn maar geen werk aan het zoeken zijn en de inactieven die werk aan het zoeken zijn maar niet beschikbaar zijn) in de uitgebreide beroepsbevolking (werkenden, werklozen en een deel van de inactieven – deze beschikbaar maar niet aan het zoeken en deze aan het zoeken, maar niet beschikbaar).

¹³ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip144_en_1.pdf

De cijfers voor het volledige tweede kwartaal van 2022 bevestigden de stabiliteit op de arbeidsmarkt. 71,4% van de 20-64-jarigen in België is aan het werk (in vergelijking met 70,5% in het tweede kwartaal van 2021). Ook de IAB-werkloosheidsgraad van 15-64-jarigen bleef laag, met een beperkte toename van 5,4% naar 5,7%. In het derde kwartaal van 2022 bedraagt de werkgelegenheidsgraad 72,1%, wat hoger is dan dezelfde periode vorig jaar (71,4%). De werkloosheid blijft met 5,7% vrij laag op hetzelfde niveau als het vorige kwartaal (6,6% in het derde kwartaal van 2021). De trend blijft het meest gunstig voor de hooggeschoolden. Het aantal personen met een tweede job blijft hoog (259.776 personen).

Uit de cijfers van het derde trimester van 2022 over de transitie op de arbeidsmarkt blijkt dat 96% van de mensen tussen Q2 en Q3 2022 zonder problemen aan het werk blijft, hoewel de overgang naar werk onder verschillende groepen werklozen vertraagt.¹⁴ Vooral bij de mannen en midden- en hooggeschoolden zien we dat meer werklozen tussen deze twee perioden naar werk blijven zoeken.

De **loonkosten per gewerkt uur**¹⁵ zijn als gevolg van de crisis geëvolueerd, met een sterke stijging van 6,5% in het derde kwartaal van 2022 op jaarbasis. Dit is de grootste stijging sinds het begin van deze index, waarbij de sector kunst, amusement en recreatie de grootste stijging (9,2%) laat zien. De sector met de kleinste stijging is de sector accommodatie en maaltijden (3,3%).

De **vacaturegraad** bevindt zich al sinds het 3de trimester van 2021 op het hoogste niveau sinds het begin van de enquête (2012). De opwaartse trend zette zich door in het tweede kwartaal en stagneert in het derde kwartaal van 2022, met respectievelijk 5,0% en 4,9%. De vacatures nemen vooral toe in de sector 'kunst, entertainment en recreatie', 'gespecialiseerde, wetenschappelijke en technische activiteiten', maar ook administratieve en ondersteunende diensten, het openbaar bestuur en de menselijke gezondheid en sociale actie, evenals andere dienstverleningsactiviteiten.

Tabel 1: Vacaturegraden per activiteitensector, 2019-2022

Taux de vacance d'emploi -Total	2019				2020				2021				2022		
	1er trimestre	2ème trimestre	3ème trimestre	4ème trimestre	1er trimestre	2ème trimestre	3ème trimestre	4ème trimestre	1er trimestre	2ème trimestre	3ème trimestre	4ème trimestre	1er trimestre	2ème trimestre	3ème trimestre
B. Industries extractives	1,6%	1,8%	1,5%	1,3%	0,8%	1,4%	2,1%	1,4%	2,3%	1,7%	2,2%	2,7%	1,5%	1,6%	1,8%
C. Industrie manufacturière	3,2%	3,4%	3,2%	3,3%	3,1%	3,3%	3,9%	2,9%	3,3%	3,8%	5,2%	5,3%	5,7%	5,5%	5,8%
D. Production et distribution d'électricité, de gaz, de vapeur et d'air conditionné	3,6%	3,1%	2,9%	2,5%	1,5%	2,2%	2,3%	1,8%	2,0%	2,8%	2,7%	3,9%	3,5%	3,7%	3,2%
E. Production et distribution d'eau; assainissement, gestion des déchets et dépollution	3,1%	3,0%	3,1%	3,2%	3,6%	3,0%	3,4%	3,2%	4,0%	3,9%	4,7%	4,8%	4,0%	3,9%	3,7%
F. Construction	5,8%	6,0%	5,9%	5,9%	5,4%	5,1%	3,9%	4,2%	5,5%	8,0%	8,0%	7,7%	7,3%	7,0%	7,6%
G. Commerce; réparation d'automobiles et de motocycles	3,4%	3,2%	3,5%	3,3%	2,8%	3,3%	3,1%	3,0%	3,3%	4,6%	4,5%	5,0%	4,8%	5,0%	5,4%
H. Transports et entreposage	3,9%	3,5%	3,5%	3,5%	3,1%	2,2%	2,5%	2,9%	3,1%	3,9%	4,1%	4,7%	5,5%	5,2%	4,1%
I. Hébergement et restauration	5,2%	5,6%	5,2%	6,2%	3,5%	4,9%	5,2%	2,9%	4,7%	10,2%	11,3%	8,9%	9,5%	7,9%	7,8%
J. Information et communication	7,0%	7,9%	6,4%	5,9%	6,3%	4,9%	6,9%	6,4%	7,1%	7,2%	9,1%	9,0%	9,0%	9,1%	8,5%
K. Activités financières et d'assurance	2,4%	2,8%	3,1%	3,1%	1,9%	1,9%	1,7%	1,7%	1,9%	2,7%	2,9%	4,0%	4,6%	3,9%	3,5%
L. Activités immobilières	3,6%	2,4%	4,0%	4,1%	3,4%	3,0%	3,2%	2,9%	3,1%	2,9%	5,5%	1,6%	3,1%	2,7%	3,1%
M. Activités spécialisées, scientifiques et techniques	7,9%	6,6%	6,6%	6,3%	6,2%	5,2%	5,8%	5,4%	7,8%	6,9%	8,2%	8,5%	8,6%	9,4%	8,1%
N. Activités de services administratifs et de soutien	3,9%	3,8%	3,0%	4,2%	3,9%	3,5%	3,2%	3,4%	4,0%	4,2%	5,2%	4,6%	4,8%	5,3%	5,6%
O. Administration publique	3,2%	2,7%	2,3%	1,8%	2,9%	2,1%	2,8%	2,3%	3,4%	3,3%	2,7%	2,7%	2,8%	3,5%	3,1%
P. Enseignement	2,2%	2,1%	2,6%	2,1%	2,7%	2,3%	3,1%	2,1%	2,2%	2,5%	3,3%	3,2%	3,1%	2,8%	3,0%
Q. Santé humaine et action sociale	2,2%	1,9%	2,2%	2,0%	1,7%	1,8%	2,1%	1,7%	1,8%	2,2%	2,6%	2,7%	2,8%	3,3%	3,3%
R. Arts, spectacles et activités récréatives	5,7%	3,2%	4,5%	2,9%	1,5%	1,3%	2,6%	2,7%	4,5%	4,8%	5,8%	3,9%	3,3%	4,7%	5,0%
S. Autres activités de services	3,3%	2,4%	2,7%	2,8%	2,3%	3,7%	2,9%	2,7%	3,1%	4,2%	4,2%	3,3%	3,0%	5,0%	3,8%
Ensemble	3,6%	3,4%	3,4%	3,4%	3,2%	3,0%	3,3%	2,9%	3,5%	4,2%	4,7%	4,7%	4,8%	5,0%	4,9%

Bron: Statbel, Vacaturestatistieken¹⁶.

¹⁴ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/werk-opleiding/arbeidsmarkt/transities-op-de-arbeidsmarkt>

¹⁵ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/conjunctuurindicatoren/werk/arbeidskostenindex>

¹⁶ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/werk-opleiding/arbeidsmarkt/vacatures-op-de-arbeidsmarkt>

Het **aandeel personen, zowel volwassenen als kinderen, dat leefde in een huishouden waar niemand betaald werk verricht**, is in 2020 en 2021 overwegend stabiel gebleven rond gemiddeld 12%. In januari 2022 lag het aandeel volwassenen in een baanloos huishouden opnieuw iets lager op 11,0% maar stijgt het opnieuw in februari (11,8%) en maart 2022 tot 11,9%. Het cijfer voor april 2022 ligt opnieuw lager, 10,5% maar stijgt in mei opnieuw tot hetzelfde niveau als in maart 2022. Het aandeel daalt in juli tot 10,2% om in augustus opnieuw te stijgen tot 11,3%. In september 2022 daalt dit aandeel opnieuw tot 10,0% en in oktober bedraagt het voorlopig 10,6%. In november (voorlopige cijfer) stijgt het opnieuw tot respectievelijk 11,7% om in december opnieuw te dalen tot 9,6%. Het aandeel kinderen dat leeft in een baanloos huishouden stijgt in januari 2022 tot 11,0% ten opzichte van 9,7% in december 2021 en blijft ook in februari (11,4%) en maart (10,6%) rond de 11% schommelen. In april, mei en juni bedraagt het aandeel kinderen dat leeft in een baanloos huishouden respectievelijk 10,3%; 11,0% en 10,6%. In juli, augustus en september bedraagt dit percentage respectievelijk 8,3%; 10,1% en 11,5%. In oktober daalt dit aandeel (voorlopig cijfer) tot 9,4%, en in november (10,3%) en december (10,0%) schommelt het aandeel (voorlopig) tot rond de 10%.

Algemeen zien we in de RSZ-data over **bruto-instroom en uitstroom voor de reguliere tewerkstelling in de privésector** dat begin 2022 de herneming steviger was dan in 2021. Na de vakantiemaanden juli en augustus lijken de aanwervingen in het najaar op peil. De negatieve cijfers voor de laatste weken van 2022 zijn een seizoensfenomeen, al zijn ze wat negatiever dan in 2021.

We beschikken ook over RSZ-cijfers over een aantal (zeer) tijdelijke contracten, met name over de **specifieke tewerkstellingstypes** die in Dimona voorkomen (Extra, Flexi, Student) maar ook de uitzendkrachten. Die laatsten kenden een sterke krimp tijdens de coronacrisis, maar vanaf midden oktober 2021 overstijgt het aantal **uitzendkrachten** het pré-coronaniveau. De verstrengde maatregelen eind november lijken hierop weinig impact te hebben. Ook begin 2022 blijven de cijfers boven het pre-coronaniveau. In april 2022 stagneren de cijfers van het aantal uitzendkrachten. Vanaf de 2de helft van mei zakken de cijfers tot licht onder het niveau van 2021. Vanaf juni 2022 blijft het aantal uitzendkrachten zeer licht onder het niveau van 2021. Vanaf midden september 2022 wordt de **daling van het aantal uitzendkrachten** ten opzichte van het voorgaande jaar meer uitgesproken en bedraagt eind oktober reeds een 10%. En deze trend wordt bevestigd voor de maand november.

Het effect van de corona-maatregelen op de extra's en de **flexi's** in de horeca was ook zeer duidelijk. Na 13 maart 2020 werd het aantal extra's en flexi's in de horeca quasi tot nul herleid. Het aantal flexijobs herstelt zich eind januari 2022 en bereikt een hoog niveau in februari en neemt verder toe in maart en bereikt een piek in april (paasweekend). Ook in mei en begin juni 2022 blijft het aantal flexiwerknemers pieken. Tijdens de zomermaanden valt het aantal flexijobs wat terug, door de grotere inzet van studentenjobs, maar ook vanaf september ligt het aantal flexijobs in de horeca hoger dan in 2021. Het

aantal extra's blijft wel onder het pre-coronaniveau (en is dus waarschijnlijk gedeeltelijk omgezet/vervangen door flexijobs).

Het effect van de coronacrisis op het gebruik van **studentenarbeid** is minder uitgesproken in de tellingen op basis van DIMONA. Al in 2021 oversteeg de studentenarbeid duidelijk het niveau van 2019. Ook begin 2022 wordt er in sterkere mate van studentenarbeid gebruik gemaakt, met een piek in april (paasvakantie). Ook in mei 2022 blijft de studentenarbeid pieken (rekening houdend dat het niet om één van de zomermaanden gaat). In juni is er een lichte terugval ten opzichte van mei (gebruikelijk voor examenperiodes), maar blijft veel hoger dan de voorgaande jaren in juni. Ook in de zomer blijft het niveau van de studentenarbeid een 5% hoger dan in 2021. Ook in september blijft het studentenwerk iets hoger dan vorig jaar. Als we najaar 2022 vergelijken met najaar 2021 zien we dat in 2020 studentenarbeid ongeveer 4% hoger ligt.

Tijdelijke werkloosheid

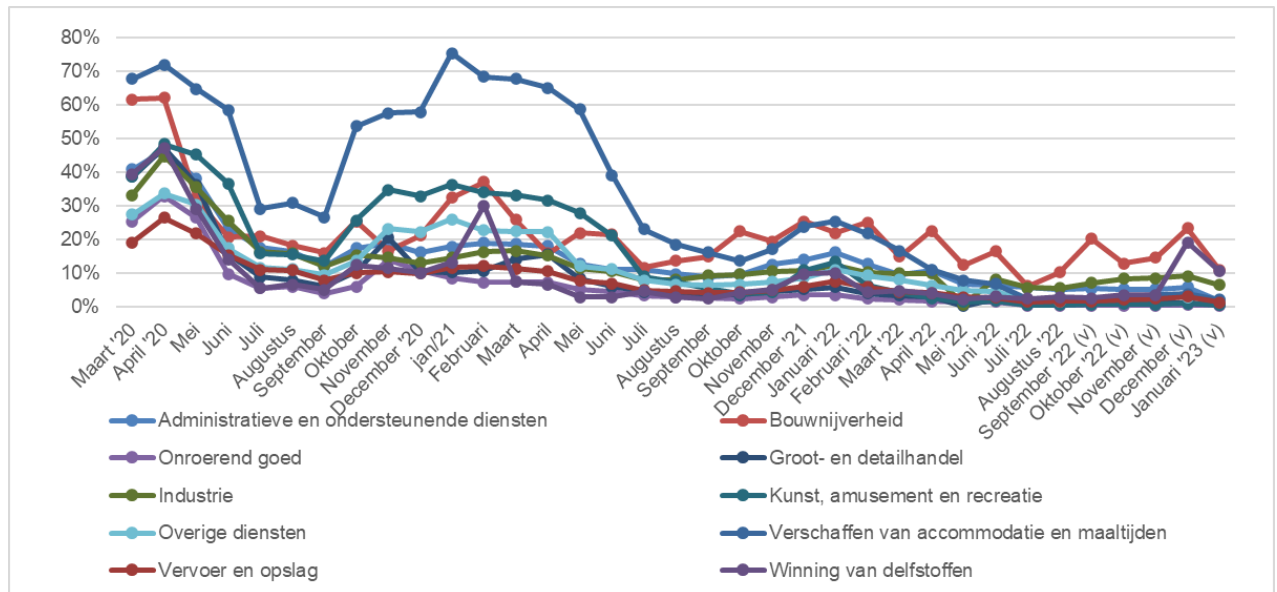
In de eerste maanden van de coronacrisis werd er meer dan ooit tevoren beroep gedaan op het stelsel van tijdelijke werkloosheid.¹⁷ Voor de sectoren die verplicht (gedeeltelijk) moesten sluiten, werd er ook in de latere golven sterk gebruik van gemaakt. En zelfs tussen de golven bleef het aandeel werkenden in tijdelijke werkloosheid hoger dan ooit. Vanaf de zomer van 2021 was er wel een gestage daling (met een korte onderbreking in december 2021 en januari 2022), die zich doorzette doorheen 2022. In de RVA-data voor januari 2022 (totaal van alle types TW) ging het nog om 7,2% (betalingen TW/aantal werknemers), gevolgd door 6,0% in februari, 4,6% in maart, 4,8% in april, 3,5% in mei 2022, 3,5% in juni en slechts 2,0% in juli en 2,2% in augustus. In de (voorlopige) cijfers vanaf september 2022 blijft het aandeel relatief laag, op 2,9%, 2,8% in oktober en 3,6% in december.

Weliswaar bleven de aandelen in 2022 en begin 2023 hoog in een paar specifieke sectoren (zie grafiek hieronder). Vooral in de bouw bleef in april 2022 nog steeds meer dan een vijfde (22,6%) van de werknemers voor minstens een dag tijdelijk werkloos. Daarna daalt het aandeel, maar enkel in juli zakt het onder 10%, en in september bereikt het weer een piek met 20,0%. Ook in december zien we, onder meer vanwege slechtere weersomstandigheden, een nieuwe piek van 23,2% in de bouwsector.

In de bouw en de industrie spelen mogelijk vooral toeleveringsproblemen een rol. Het is alleszins opmerkelijk dat de vacaturegraden in de bouwsector sterk stegen vanaf het tweede kwartaal van 2021 en zeer hoog blijven (zie supra, tabel 1), wat ook zou kunnen betekenen dat de krapte aan bepaalde profielen ervoor zorgt dat de activiteit van de sector moeizaam herneemt, waardoor er tegelijk sprake is van krapte én een relatief hoog aandeel tijdelijke werkloosheid.

¹⁷ <https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t2>

Grafiek 1: Aandelen personen voor wie een betaling tijdelijke werkloosheid¹⁸ werd geregistreerd op het totaal werknemers per sector, voor de 10 sectoren met de hoogste aandelen (maart 2020 - januari 2023)

(v): voorlopige cijfers

Source: ONEM; Calculs : SPF ETCS

Vanaf 1 juli 2022 gelden opnieuw de klassieke procedures voor het gebruiken van tijdelijke werkloosheid en kan dus niet langer een beroep worden gedaan op de soepele procedure tijdelijke werkloosheid overmacht die vanaf maart 2020 van toepassing was. Er zijn wel nog een paar overgangsbepalingen tot het einde van het jaar.

Voor de periode van 01.10.2022 tot en met 31.03.2023 kunnen energie-intensieve bedrijven gebruik maken van een bijzonder stelsel van **tijdelijke werkloosheid wegens economische oorzaken voor energie-intensieve bedrijven**, dat soepeler is dan de bestaande regelingen van tijdelijke werkloosheid wegens economische oorzaken.¹⁹ Op basis van de huidige informatie voor oktober-december 2022 over TW-energie zien we dat het aantal aangiften maandelijks toeneemt, maar in januari 2023 is het aantal betalingen in dit stelsel opnieuw lager (16.708 betalingen, tegenover nog 18.104 in december 2022). In de voorlopige cijfers voor oktober en november zien we dat een aantal (sub)sectoren veel grotere aandelen TW Energie hebben bij hun werknemers dan gemiddeld. Het gaat logischerwijze vooral om een aantal industriële sectoren (textiel-, hout- en papierindustrie, gieten van staal, vervaardiging van kunststoffen, van batterijen, en van elektronica voor motorvoertuigen) en in veel mindere mate de handel.

Wanneer we kijken naar het **profiel van de tijdelijke werklozen** in 2022, dan geldt ook na het afsluiten van de vereenvoudigde procedure nog steeds dat

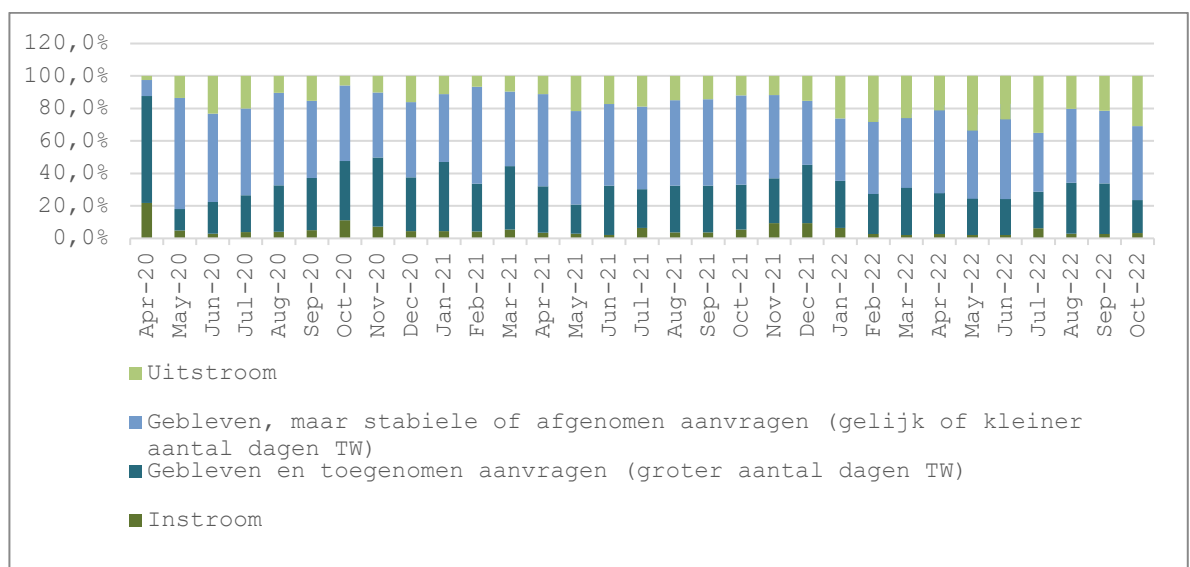
¹⁸ Totaal van alle types tijdelijke werkloosheid.

¹⁹ <https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblade/5>

personen met een kwetsbaarder profiel oververtegenwoordigd zijn ten opzichte van hun gewicht in de totale werkende populatie. Personen met (middel)lage lonen, kortgeschoolden en personen met buitenlandse nationaliteit zijn zeer uitgesproken oververtegenwoordigd. Zelfs nog sterker dan in de vroegste maanden van de coronacrisis. Daarnaast zijn mannen nog sterker oververtegenwoordigd dan in 2021, met wel 29,2 procentpunten in januari 2023. De grotere oververtegenwoordiging van mannen hangt samen met het relatief grote aandeel TW in de bouwsector, waar we een overwicht aan mannelijke werknemers vinden. De leeftijdsverdeling is in 2022 meer in evenwicht met die bij de totale werkende bevolking, met weliswaar een toenemende oververtegenwoordiging van 50- en 55-plussers. Bij het begin van de crisis waren het nog de jongeren die oververtegenwoordigd waren, maar dat is sinds het voorjaar van 2021 niet meer het geval. In de betalingen blijkt ook structureel de zeer grote oververtegenwoordiging van kortgeschoolden (38,8 procentpunten in januari) en van personen in de lagere loonklassen nog steeds meer uitgesproken dan in najaar 2020 én voorjaar 2021. Ook personen met een buitenlandse nationaliteit blijven sterk oververtegenwoordigd (met 6,8 procentpunten in januari).

De dynamische gegevens voor 2022 (tot oktober) laten een daling van de instroom in tijdelijke werkloosheid zien ten opzichte van het voorgaande jaar. Het daalden van 9,4% in december 2021 tot 2,1% in juni 2022 en 3,4% in oktober. Door synergie daalde het aandeel mensen dat tijdelijk werkloos bleef naar een niveau boven de 70% (71,9% in maart, 79,4% in april, 73,8% in mei en 80,7% in juni 2022, 58,8% in juli, 77% in augustus, 75,8% in september en 65. 8% in oktober), terwijl de uitstroom steeg tot waarden boven 20% (23% in maart, 17,9% in april, 23,8% in mei, 17% in juni, 34,9% in juli, 20,2% in augustus 2022, 21,4% in september en 30,8% in oktober). In de bouwnijverheid, de industrie en de landbouw, bosbouw en visserij blijft het aandeel tijdelijk werklozen hoog.

Grafiek 2 : Dynamiel van instroom en uitstroom in tijdelijke werkloosheid (totaal van TW-types) tussen april 2020 en oktober 2022

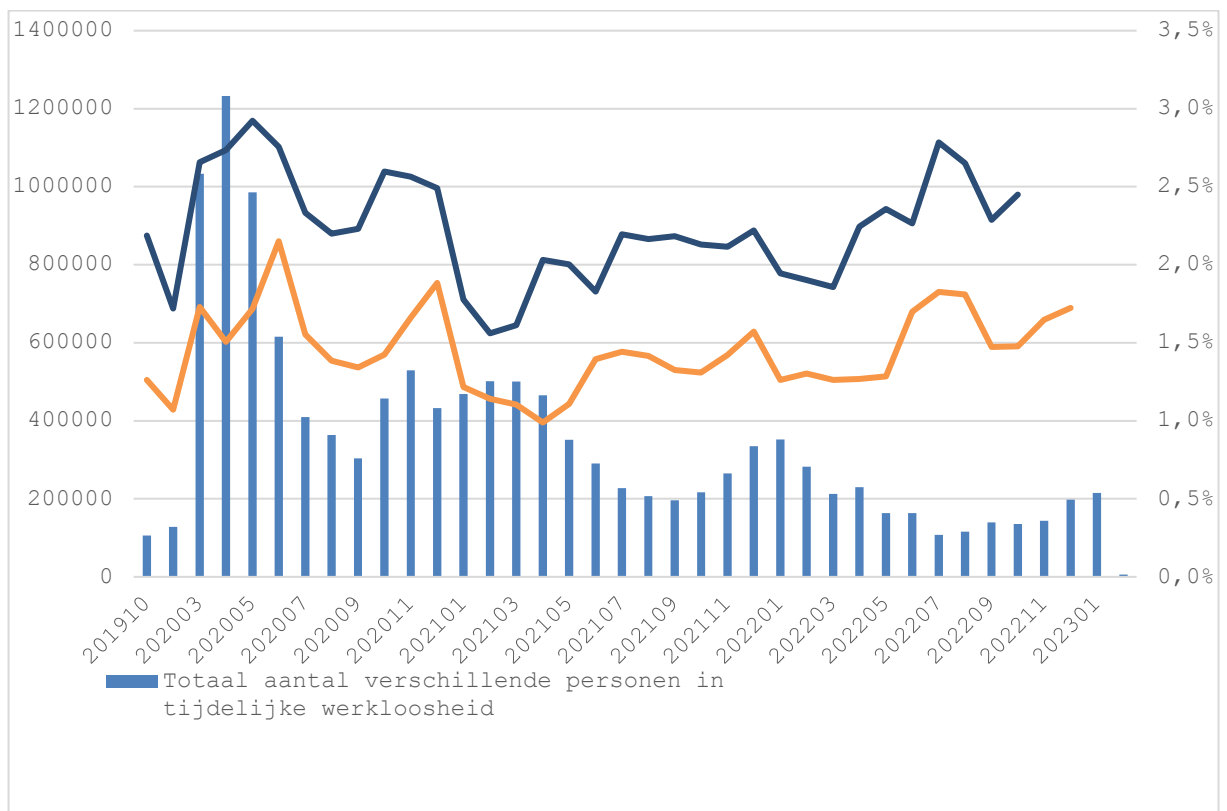

Bron : RVA ; Berekeningen : FOD WASO

Het aantal betrokkenen bij een aankondiging van een procedure van **collectief ontslag** bleef relatief beperkt in 2022. In januari 2022 betrof het 373 personen (allemaal in Vlaanderen). In februari gaat het om 151 personen (de meerderheid in Wallonië), in maart 2022 slechts om 65 en in april om 134. Met 379 betrokkenen in mei en 254 in juni is het aantal net voor de zomer terug iets hoger. In juli zijn er slechts 55 betrokkenen, allen in Vlaanderen en ook in augustus (tot 28/8) waren er slechts 172, opnieuw een meerderheid in Vlaanderen, en 37 in het Waals Gewest. In september (periode 29/8 tot en met 25/9) is er een toename naar 629 betrokkenen (waarvan 438 in Vlaanderen en 191 in Wallonië). In oktober betreft het slechts 377 personen (opnieuw een meerderheid, 284, in Vlaanderen), en in november 517. In december betreft het 258 personen.

Januari 2023 kent een wat hoger aantal betrokkenen bij een procedure van collectief ontslag, 624. En ook in februari zien we een relatief groot aantal (842 op 19/2/2023).

Grafiek 3 : Personen in tijdelijke werkloosheid en overgang naar volledige werkloosheid 1 maand en 3 maanden later (februari 2020 tot januari 2023)

Bron : RVA ; Berekeningen : FOD WASO

In absolute termen daalde de tijdelijke werkloosheid van februari tot juni 2022, net als de overgang naar volledige werkloosheid, tussen december 2021 en januari 2022: van 1,6% naar 1,3% voor de volledige overgang 1 maand later - om zich tot mei 2022 te stabiliseren op 1,3%, om vervolgens weer te stijgen in juli, augustus (1,7%, 1,8%) en stabiliseren op 1,5% in september en oktober 2022, gevolgd door een zeer lichte toename in november-december (1,6 en 1,7%). De overgang naar volledige werkloosheid 3 maanden later stijgt licht vanaf

april en mei 2022 (2,2% en 2,4%) om 2,8% en 2,7% te bereiken in augustus, maar opnieuw 2,3% in september 2022, en 2,5% in oktober.

Zelfstandigen

Net zoals dat het geval was voor de tijdelijke werkloosheid onder werknemers, werd er snel massaal beroep gedaan op het overbruggingsrecht voor zelfstandigen tijdens de COVID-crisis. Dankzij deze maatregel werden zelfstandigen ondersteunt die als gevolg van de crisis genooddaakt waren om hun zelfstandige activiteit te onderbreken. Vooral in het begin van de COVID-crisis, tussen maart en mei 2020, was het aantal zelfstandigen met een overbruggingsrecht groot. Op de piek in april 2020, waren er 419.915 zelfstandigen met een overbruggingsrecht. Daarna daalde het aantal tot oktober 2020, om vervolgens opnieuw te stijgen door de tweede lockdown in het najaar van 2020. Vanaf mei 2021 was er algemeen een sterke daling van het aantal overbruggingsrechten tot onder de 100.000. Deze daling zette zich in de maanden daarop verder, resulterend in significant lager niveau van gemiddeld 20.621 tussen juli en december 2021 (zie grafiek 4).

In 2022 zijn er nog steeds zelfstandigen die beroep doen op het overbruggingsrecht, al is de nood significant lager in vergelijking met de twee voorgaande jaren. De meeste COVID-restricties zijn niet meer in voege waardoor, in het bijzonder COVID niet meer in de weg ligt voor veel zelfstandigen om hun activiteiten uit te voeren. Wat de impact van nieuwe ontwikkelingen zoals de Oekraïne crisis en de stijgende (energie)prijzen is op de situatie van zelfstandigen, is op het moment van schrijven nog niet duidelijk. Toekomstige monitoringsupdates zullen hierover meer duidelijkheid scheppen.

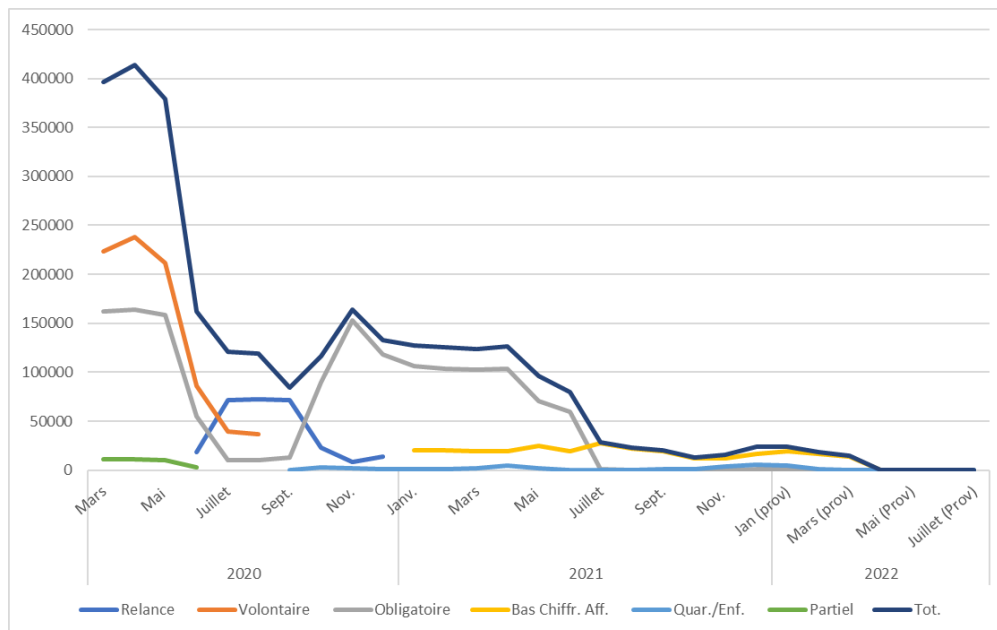
Verder heeft de ministerraad op vrijdag 1 april 2022, beslist dat het overbruggingsrecht omwille van quarantaine en zorg voor een kind verlengd wordt tot eind juni 2022. Pijler 2 (vermindering zakencijfer met 40%) wordt ook verlengd tot 30 juni 2022. Deze maatregel is echter enkel van toepassing voor zelfstandigen die rechtstreeks slachtoffer zijn van de oorlogssituatie in Oekraïne. De link met COVID voor deze maatregel verdwijnt dus. Daarnaast heeft de regering tijdens de ministerraad van 8 juli 2022 beslist om pijler 3 van het crisis-overbruggingsrecht (quarantaine en zorg voor een kind) verder te verlengen tot 31.12.2022 onder dezelfde voorwaarden als voorheen.

Cijfers omtrent het overbruggingsrecht voor 2022 zijn nog voorlopig. In januari 2022 is het totale aantal zelfstandigen met een overbruggingsrecht gelijk aan (voorlopig) 24.154. De cijfers voor februari en maart liggen opnieuw lager, respectievelijk 18.207 en 14.732. De voorlopige cijfers voor april tot juli liggen op een totaal ander niveau en bedragen respectievelijk 425 (april), 137 (mei) 115 (juni) en 132 (juli) (zie grafiek 4). Het gaat in deze drie maanden van het tweede kwartaal enkel om het overbruggingsrecht omwille van pijler 2 (vermindering van zakencijfer met 40% enkel voor zelfstandigen die rechtstreeks slachtoffer zijn van het conflict in Oekraïne) en pijler 3 (quarantaine en zorg voor een kind). Vanaf juli wordt enkel nog pijler 3 verdergezet. In september (61), oktober (73), november (18) en december (18) 2022 wordt er quasi geen beroep meer

gedaan op het overbruggingsrecht korte onderbrekingen (quarantaine / zorg voor een kind).

In het kader van de energiecrisis, kunnen zelfstandigen beroep doen op het overbruggingsrecht 'energie' tot 31 maart 2023. Het werd ingevoerd voor 2 kwartalen: het vierde kwartaal 2022 en het eerste kwartaal 2023. Voor december 2023 betekent dit 34 individuele dossiers, corresponderend met een kost van 60.510 euro.

Grafiek 4. Evolutie aantal overbruggingsrechten onder zelfstandigen, maart 2020 tot juni 2022

Bron: RSVZ, FOD Sociale Zekerheid, Sociale Verzekeringsfondsen

Naast het overbruggingsrecht werden ook maatregelen genomen inzake een versoepeling van betalingsfaciliteiten zoals uitstel van sociale bijdragen, kwijtschelding van de verhogingen bij laattijdige betalingen, vrijstelling van de sociale bijdragen, mogelijke neerwaartse herziening van de sociale bijdragen, tijdelijke opschorting van de invorderingsprocedure. Dit allemaal om de gevolgen van de COVID-crisis op te vangen. De betaalfaciliteit voor zelfstandigen die moeilijkheden ondervinden ten gevolge van het coronavirus werden niet meer verlengd vanaf het 2de kwartaal van 2022.

Het aantal zelfstandigen dat *uitstel van betaling van sociale bijdragen* aanvraag voor de voorlopige bijdragen 2020 en de regularisatiebijdragen 2018 bedraagt op 18.05.2022 319.739 (voorlopige bijdragen 2020) en 130.101 (regularisatie bijdragen 2018). Deze maatregel is verdergezet in 2021 voor de voorlopige bijdragen 2021 en de regularisatiebijdragen 2019. Op 18.05.2022 vroegen 42.890 uitstel voor de voorlopige bijdragen 2021 en 19.874 uitstel voor de regularisatiebijdragen 2019 die in 2021 verschuldigd zijn (voorlopige cijfers). Op 15.76.2022 werden 599 aanvragen ingediend m.b.t. 2022 voor een bedrag van 622.771 euro. In het 4de kwartaal 2022 bedroeg de financiële impact 286.445 euro van het uitstel van betaling van sociale bijdragen in het kader van

de betaalfaciliteiten die genomen werden in het kader van de energiecrisis. In 2020 werden 87.050 aanvragen om *vrijstelling van de betaling van sociale bijdragen* behandeld. Op 18.05.2022 werden 53.323 aanvragen die in 2021 ingediend werden, goedgekeurd. Vrijgestelde bijdragen in 2020 bedragen financieel 361.502.668 euro en in 2021 voorlopig 229.498.089 euro. Op 15.07.2022 werden 1.326 aanvragen voor 2022 ingediend voor een bedrag van 1.343.026 euro. Er zijn momenteel slechts boekhoudkundige cijfers beschikbaar voor het 1ste kwartaal van 2022 voor vrijstellingen van bijdragen, deze bedragen 42.673.999,84 euro. Het grootste deel van dit bedrag betreft bijdragen die betrekking hebben tot 2021, 35.845.830,08 euro.

Ondanks de grote impact van de COVID-crisis op de zelfstandigen, resulteerde dit niet in een significante stijging in het aantal faillissementen onder zelfstandigen²⁰. Het gemiddelde aantal faillissementen per maand bedroeg in 2020, 133 en in 2021, 131, ten opzichte van gemiddeld 182 in 2019. Bovendien bleef het aantal faillissementen onder zelfstandigen, voor de periode tussen maart 2020 en december 2021, onder het niveau van diezelfde maanden in 2019. De bijkomende ondersteuningsmaatregelen zoals het overbruggingsrecht maar ook twee tijdelijk moratoria op faillissementen voor zelfstandigen zorgden er wellicht voor dat er geen COVID-effect was. Vanaf het najaar van 2021, volgden de cijfers echter een stijgende tendens. Gemiddeld waren er zo'n 150 faillissementen tussen oktober en december 2021.

De cijfers over het aantal faillissementen onder zelfstandigen liggen begin 2022 ook opnieuw hoger. In januari 2022 bedraagt het aantal faillissementen onder zelfstandigen 142. Daarna stijgt dit aantal verder in februari (167) en maart 2022 (184) om in april 2022 opnieuw te dalen (164). In de twee maanden daarop stijgt het aantal faillissementen opnieuw en bereikt het aantal een hoogtepunt in juni tot 253. In juli en augustus daalt het aantal faillissementen onder zelfstandigen opnieuw tot respectievelijk 128 en 73 terwijl het cijfer voor september opnieuw sterk stijgt tot 201. De cijfers voor de volgende twee maanden blijven stabiel (200 in oktober en 192 in november) maar het aantal daalt licht tot 186 in december. In januari 2023 evenaart het aantal faillissementen opnieuw het niveau van november 2022. Het nog voorlopige cijfer voor februari 2023 is 133.

COVID op de arbeidsmarkt

Hoewel COVID niet meer zo prominent aanwezig is in 2022 in vergelijking met 2020 en 2021, raken er nog steeds mensen besmet met het COVID-19 virus. Een koppeling van Sciensano- met RSZ/ONSS-gegevens²¹ tussen 11 oktober en 24 oktober wees erop dat de COVID-infecties opnieuw minder voorkomen onder de werkende bevolking als bij de algemene bevolking. Concreet was de 14-

²⁰ Sinds 17 februari 2022 wordt er een nieuwe methode geïmplementeerd voor de berekening van het aantal faillissementen onder zelfstandigen. Deze nieuwe methode houdt rekening met nieuwe vennootschapsvormen die voortkomen uit het nieuwe Wetboek van vennootschappen en verenigingen die op 1 mei 2019 in werking trad.

²¹ Bron: Monitoring Belgian COVID 19 infections in work sectors in 2022 (2022, version 45)

dagse incidentie voor deze periode, in de werkende bevolking 19% lager dan deze onder de algemene bevolking. Dit suggereert dat de COVID-infecties opnieuw minder voorkomen onder de werkende bevolking dan bij kinderen en ouderen. De gewijzigde testprocedure in scholen en de algemene bevolking kan echter invloed hebben op deze vergelijking. Daarnaast zijn het vooral de sectoren zoals de gezondheid-en zorgsector (e.g. ziekenhuisactiviteiten, thuiszorg, maatschappelijk werk zonder huisvesting, openbare centra voor maatschappelijk welzijn) die algemeen een verhoogde incidentie.

Ruimere sociale ontwikkelingen

2020 en 2021 stonden grotendeels in het teken van COVID die in meer levensdomeinen dan enkel gezondheid voelbaar was. Bovendien werden ook bestaande ongelijkheden extra blootgelegd. Belangrijk zal zijn om mogelijke lange termijn gevolgen hiervan in de nasleep van de COVID-crisis op te volgen.

In 2022 treden er evenwel nieuwe uitdagingen naar de voorgrond, zoals de oorlogssituatie in Oekraïne en de stijgende (energie)prijzen. De massale vlucht uit Oekraïne brengt ongetwijfeld sociale uitdagingen met zich mee in de landen waar de vluchtelingen veiligheid zoeken. Daarnaast kan aangenomen worden dat de stijging van de energieprijzen de bestaanszekerheid van bepaalde huishoudens in het gedrang brengt. Tenslotte kan de sociale situatie ook beïnvloed worden via de algemene economische impact van de oorlog.

Ruime, sociale, COVID-impact vanaf maart 2020 tot maart 2022

COVID was meer dan enkel een gezondheids crisis, het liet zich eveneens voelen op andere levensdomeinen. Het onderwijs is voorbeeld van een sector die het hard te verduren kreeg door COVID, vooral in de periodes waar de gezondheidssituatie sterk verslechterde. Het was toen genoodzaakt om zich te herorganiseren en (deels) over te schakelen naar online afstandsonderwijs. Er was echter een deel van de schoolgaande kinderen respectievelijk 2,4% en 1,0% die in 2020 en in mindere mate in 2021 geen internettoegang hadden (t.o.v. 2,1% in 2019). Bovendien lag dit percentage hoger bij kinderen uit een huishouden met een lager inkomen (< 1.900 euro) (8,6% in 2019, 8,8% in 2020 en 2,6% in 2021) ten opzichte van kinderen met een hoger inkomen (>=1900 euro) (0,1% in 2019, 0,8% in 2020 en 0,6% in 2021).

Bij een herziening van de methodologie van de enquête naar het ICT-gebruik bij huishoudens en individuen in 2022, wordt het aandeel 'schoolgaande kinderen zonder internet thuis' vervangen door 'gezinnen met schoolgaande kinderen zonder internet thuis'. Algemeen is er een daling van het aandeel gezinnen met schoolgaande kinderen zonder internettoegang in 2022 (1,2%) ten opzichte van 2019 (2,0%). Ook in 2022 is het totaal aandeel gezinnen zonder internettoegang hoger bij gezinnen met een laag inkomen (3,4%) ten opzichte van gezinnen met een hoger inkomen (0,7%). De *digitale kloof* blijft in 2022 na de COVID-crisis dus nog steeds aanwezig binnen gezinnen met schoolgaande kinderen.

Daarnaast had COVID ook een zeer negatieve impact op het welzijn en de gezondheid van de Belgische bevolking. Op basis van een analyse van het Federaal Planbureau²², kan er gesteld worden dat de COVID-crisis een negatieve invloed had op de levenstevredenheid, de ervaren gezondheid en

²² Federaal Planbureau, Indicatoren van duurzame ontwikkeling, februari 2022, <https://www.plan.be/publications/publication-2193-nl-indicatoren-van-duurzame-ontwikkeling-2022>

de geestelijke gezondheid van de Belgische bevolking. Daarnaast stellen we op basis van een bevraging van Statbel²³ vast dat er een lichte stijging is in het aandeel Belgen dat zich altijd of meestal eenzaam voelen in het 3de en 4de kwartaal van 2021. In het 3de kwartaal van 2021 voelde 7,2% van Belgen zich altijd of meestal eenzaam in de vier weken voorafgaand aan de bevraging, terwijl dit in het 4de kwartaal 2021 gelijk was aan 8,4%. In het 1ste kwartaal van 2022 steeg dit percentage opnieuw licht tot 8,7%. In het tweede en derde kwartaal bleef het aandeel Belgen dat zich altijd of meestal eenzaam voelt, stabiel op 9%.

De Oekraïense vluchtelingenstroom

Het gewapend conflict in Oekraïne zorgt voor een stroom aan vluchtelingen naar Europa. Ook voor België vormt deze vluchtelingenstroom een nieuwe uitdaging. Het is immers duidelijk dat een inwijking van vluchtelingen van dergelijke omvang ook een aantal sociale uitdagingen met zich zal meebrengen.

De cijfers over de tijdelijke bescherming²⁴ beschikbaar gesteld door de Dienst Vreemdelingenzaken²⁵ laten toe om het aantal Oekraïense vluchtelingen en enkele basiskennmerken op te volgen. Tussen 10 maart en 31 maart 2022, hebben 26.507 personen een attest tot tijdelijke bescherming ontvangen. In april, mei, juni en juli 2022 zijn er respectievelijk zo'n 11.035, 7.278, 4.325 en 3.159 vluchtelingen uit Oekraïne die een attest tot tijdelijke bescherming hebben ontvangen. Dit aantal per maand daalt daarna tot 1.735 in december 2022 (grafiek 5). Voor de maand januari en februari 2023 is dit aantal gelijk aan respectievelijk 1.561 en 1.469. Voor maart is het aantal ontvangen tijdelijk beschermingscertificaten voorlopig gelijk aan 261. Dit maakt het totale aantal, sinds het begin van de oorlog gelijk aan (voorlopig) 66.386.²⁶ Sinds april 2022 zijn er in 2022 in totaal 1.578 beslissingen genomen om tijdelijke bescherming te weigeren. In 2023 zijn dit er voorlopig 179.

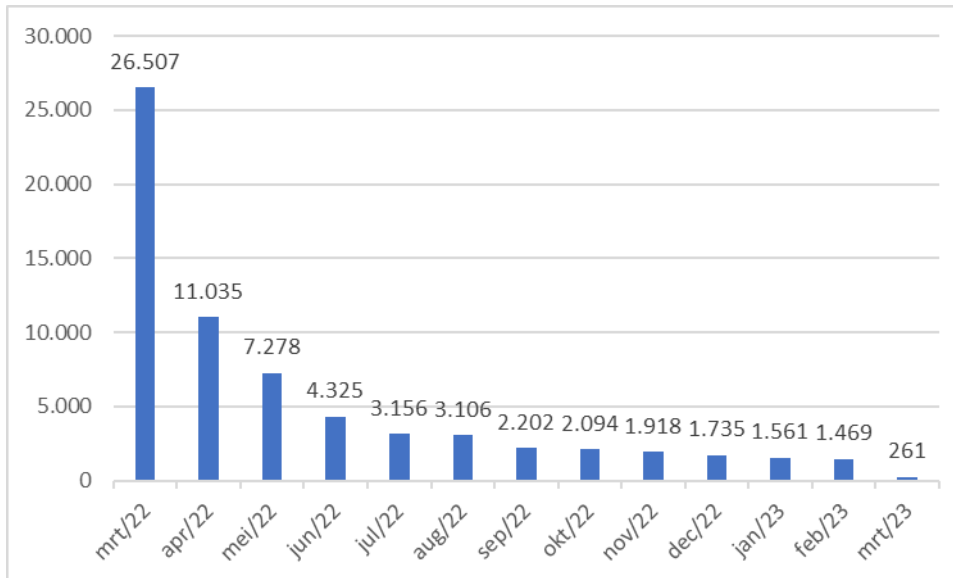
²³ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/driemaandelijke-monitoring>

²⁴ Tijdelijke bescherming is een uitzonderlijke procedure die is ingesteld door een Europese richtlijn die in Belgisch recht werd opgezet. Concreet gaat het over de richtlijn 2001/55/EG van de Raad van 20 juli 2001 betreffende minimumnormen voor het verlenen van tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden en maatregelen ter bevordering van een evenwicht tussen de inspanning van de lidstaten voor de opvang en het dragen van de consequenties van de opvang van deze personen. De uitvoering van de tijdelijke bescherming behoeft een besluit van de Raad van de Europese Unie. Bij een uitvoeringsbesluit van 4 maart 2022 heeft de Raad van de Europese Unie vastgesteld dat er een massale toestroom in de Unie is van ontheemde personen die Oekraïne hebben moeten verlaten als gevolg van een gewapend conflict. De tijdelijke bescherming is van toepassing op zowel Oekraïense onderdanen en hun gezinsleden die voor 24 februari 2022 in Oekraïne hun hoofdverblijfplaats hadden, als staatlozen en onderdanen van andere derde landen dan Oekraïne, die voor 24 februari 2022 in Oekraïne internationale bescherming of daarmee gelijkgestelde nationale bescherming genoten, en hun gezinsleden die voor 24 februari 2022 hun hoofdverblijfplaats in Oekraïne hadden.

²⁵ <https://dofi.ibz.be/nl/themes/chiffres/tijdelijke-bescherming> of ook <https://statbel.fgov.be/nl/visuals/oekraïense-ontheemden>

²⁶ Er kan aangenomen worden dat daarnaast nog een aantal vluchtelingen op eigen initiatief opvang gevonden hebben bij Oekraïense diaspora.

Grafiek 5. Evolutie van het aantal tijdelijke beschermingscertificaten afgegeven door de Dienst Vreemdelingenzaken, per maand, België, 31 maart 2022 tot 6 maart 2023

Bron : Dienst Vreemdelingenzaken

Tussen 10 maart 2022 en 6 maart 2023, had de overgrote meerderheid van personen met tijdelijke bescherming effectief de Oekraïense nationaliteit (97,7%). Daarnaast gaat het voornamelijk om (meerderjarige) vrouwen (44,7%) en minderjarigen (33,0%). Kinderen jonger dan 12 jaar maken 22% uit van het totale aantal personen. Daarnaast werden er 1.182 niet-begeleide minderjarigen geregistreerd, waarvan 81,5% 12 tot 17 jaar is.

16.400 personen hadden volgens Fedasil nood aan opvang (op 28/02). Het zijn voornamelijk families (85,0%), naast alleenstaande vrouwen (8,1%), alleenstaande mannen (6,3%). Het aandeel niet-begeleide minderjarigen in crisisaccommodatie is relatief klein (0,2% meisjes en 0,4 jongens).

Het is belangrijk om te onderlijnen dat deze groep vluchtelingen grotendeels bestaat uit kwetsbaardere personen (e.g. vrouwen, kinderen, niet-begeleide minderjarigen), waaronder ook mogelijks personen met een beperking. De Directie-generaal Personen met een handicap van de FOD Sociale Zekerheid beschikt over gegevens over het aantal aanvragen voor een inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT) en de integratietegemoetkoming (IT) voor personen met een handicap door personen met de Oekraïense nationaliteit. Tussen januari 2022 en februari 2023, zijn er zo'n 404 aanvragen gebeurd door Oekraïners voor een IVT/IT. In diezelfde periode zijn er zo'n 274 toegekend. Gegeven het aantal Oekraïners met tijdelijke bescherming in België, gaat het hier dus om een zeer klein aantal ook al was er een toename van het aantal aanvragen sinds april-mei 2022.

Integratie

Algemeen zijn er nog niet veel (goede) data beschikbaar over de sociaal-economische situatie en arbeidsmarktintegratie van ontheemden uit Oekraïne. Geleidelijk komen er echter wel meer en meer gegevens vrij.

Arbeidsmarkt: groot arbeidspotentieel, moeilijke toegang tot arbeidsmarkt

Op 30 september 2022 waren er ongeveer 29.859 ontheemde Oekraïners op actieve leeftijd (18-64 jaar) in België waarvan zo'n 17,4% enige werkervaring heeft opgedaan (cf. minstens één periode van tewerkstelling in België (ongeacht de duur daarvan) sinds 1 januari 2022). Voor het vierde kwartaal (31 december) 2022, nam het aantal ontheemde Oekraïners op actieve leeftijd in België toe tot 31.682 waarvan zo'n 20% enige werkervaring heeft opgedaan²⁷. Binnen deze groep is er dus nog een groot arbeidspotentieel.

Op basis van cijfers aangeleverd door de RSVZ, hebben sinds het officiële begin van de oorlog op 24 februari 2022, 1.067 personen met de Oekraïense nationaliteit zich aangesloten als **zelfstandigen** en waren op 20/02/2023 ook nog steeds actief (bron: Sequoia). Het merendeel is actief in het Brusselse Gewest (538). Daarnaast zijn het ook voornamelijk mannen (934). Ter illustratie, in de definitieve jaarcijfers van 2021 (toestand op 31 december) waren er 488 aangeslotenen met de Oekraïense nationaliteit als zelfstandigen.

Volgens een persbericht van de Dienst Vreemdelingenzaken²⁸ in samenwerking met o.a. de regio's, schreven zich in Vlaanderen 7.520 *tijdelijk ontheemden* in bij de VDAB tussen maart 2022 en februari 2023. 37% van hen heeft sindsdien al gewerkt en 23% is nog steeds aan het werk. In Wallonië was het aantal *Oekraïense werkzoekenden* van maart 2022 tot eind januari 2023 gelijk aan 2.220. Eind december 2022 telde Actiris in Brussel 2.420 *werkzoekenden met de Oekraïense nationaliteit* die zich sinds het begin van de crisis hebben ingeschreven.

In de data over **vrijwillig ingeschreven (niet-vergoede) werkzoekenden** - dit is de categorie waarin o.a. mensen van buitenlandse nationaliteit terechtkomen die de Belgische arbeidsmarkt betreden als werkzoekende – zien we de laatste tijd sterke stijgingen bij werkzoekenden met de Oekraïense nationaliteit²⁹. Hoewel het een groep van beperkte omvang blijft. In december 2022 zijn er in totaal (op basis van gegevens van de gewestelijke instanties voor arbeidsbemiddeling) 7.443 Oekraïners ingeschreven als werkzoekende waarvan 2.880 als vrijwillig ingeschreven werkzoekenden (IWZ). In januari 2023 stijgen deze aantallen naar respectievelijk 8.092 en 3.023. In december 2022 en januari 2023 zijn er respectievelijk zo'n 265 en 347 Oekraïners ingestroomd tot de vrijwillig IWZ. Daarnaast zijn ongeveer 73% van de vrijwillig IWZ onder de Oekraïners, vrouwen in januari 2023. Tot slot zijn er in de maand december 2022

²⁷ bron: VDAB/berekeningen op basis van een lijst ontheemden aangeleverd door STATBEL die door de KSZ gekruist werden met de beschikbare tewerkstellingscijfers

²⁸ <https://dofi.ibz.be/nl/news/opvang-van-mensen-uit-oekraïne-belgie-de-balans-na-een-jaar-conflict>

²⁹ Merk op dat deze gegevens dus betrekking hebben op personen met de Oekraïense nationaliteit, Oekraïense vluchtelingen met tijdelijke bescherming kunnen uit deze data niet worden onderscheiden. Hetzelfde geldt ook voor onderdanen van derde landen.

en januari 2023 respectievelijk 226 en 306 Oekraïense uitstromers uit de vrijwillig IWZ.

Uit voorlopige data blijkt verder dat deze Oekraïense werkzoekenden moeilijker hun weg vinden op de Belgische arbeidsmarkt. Voorafgaand aan de oorlog en de coronacrisis vonden Oekraïense werkzoekenden in België gemiddeld 5,5 dagen werk per maand. Sinds de start van de oorlog is dit gezakt tot minder dan 1 dag per maand.

Een OESO-rapport³⁰ van begin 2023 bestudeert de vaardigheden en vroege **arbeidsmarkresultaten van vluchtelingen** uit Oekraïne. Algemeen overtreft het opleidingsniveau van Oekraïense vluchtelingen dat van andere vluchtelingengroepen. Volgens cijfers van de VDAB, werd van de iets minder dan 6.000 Oekraïense vluchtelingen die in november 2022 bij de dienst waren geregistreerd, 52% als hoger opgeleid beschouwd. Op vlak van taalvaardigheden, heeft er een relatief groot deel van de Oekraïense vluchtelingen een goede kennis van het Engels, dit aandeel daalt echter significant wanneer het gaat over andere talen. Van de vluchtelingen die bij de VDAB zijn geregistreerd, beoordeelde ongeveer 30% hun Engelse vaardigheden als "goed" of "zeer goed", 1,8% gaven aan de Nederlandse taal "goed" of "zeer goed" te beheersen en drie van de vier vluchtelingen hadden geen eerdere ervaring met de taal. Het leren van de taal is echter belangrijk want taalbarrières worden vaak gezien als de grootste uitdaging. Verder blijkt uit de eerste gegevens betreffende de integratie van Oekraïense vluchtelingen op de arbeidsmarkt dat zij sneller tot de arbeidsmarkt zijn toegetreden dan andere vluchtelingengroepen in de OESO, al zijn er eveneens duidelijke verschillen tussen de OESO-landen. Diegene die werken, zijn vaker actief in minder-gekwalificeerde of tijdelijke jobs. In België (Vlaanderen) was bijna 40% werkzaam bij uitzendbureaus. Gegeven het gemiddeld, hogere opleidingsniveau van deze groep, is het risico op overkwalificatie of een skill-mismatch dan ook groter.

Onderwijs

Onder de Oekraïense vluchtelingen, is ongeveer één derde minderjarig. Onderwijs is voor deze groep van essentieel belang. Een persbericht van de Dienst Vreemdelingenzaken³¹ in samenwerking met o.a. de regio's bespreekt het **aantal minderjarigen dat ingeschreven is in het verplichte onderwijs in België per regio**. In Vlaanderen werden er sinds maart 2022 zo'n 7.760 Oekraïense kinderen ingeschreven in het onderwijs. Voor Vlaanderen weten we ook dat er zo'n 390 Oekraïense studenten zijn ingeschreven in het hoger onderwijs. In het Waalse Gewest, zijn er na 24/02/2022, 2.685 minderjarigen ingeschreven in het onderwijs. In het Brusselse Gewest zijn er 2.138 Oekraïense kinderen ingeschreven in het verplicht onderwijs (cijfer op 7/02/2023).

³⁰ What we know about the skills and early labour market outcomes of refugees from Ukraine. (2023). OECD. <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/what-we-know-about-the-skills-and-early-labour-market-outcomes-of-refugees-from-ukraine-c7e694aa/>

³¹ <https://dofi.ibz.be/nl/news/opvang-van-mensen-uit-oekraïne-belgië-de-balans-na-een-jaar-conflict>

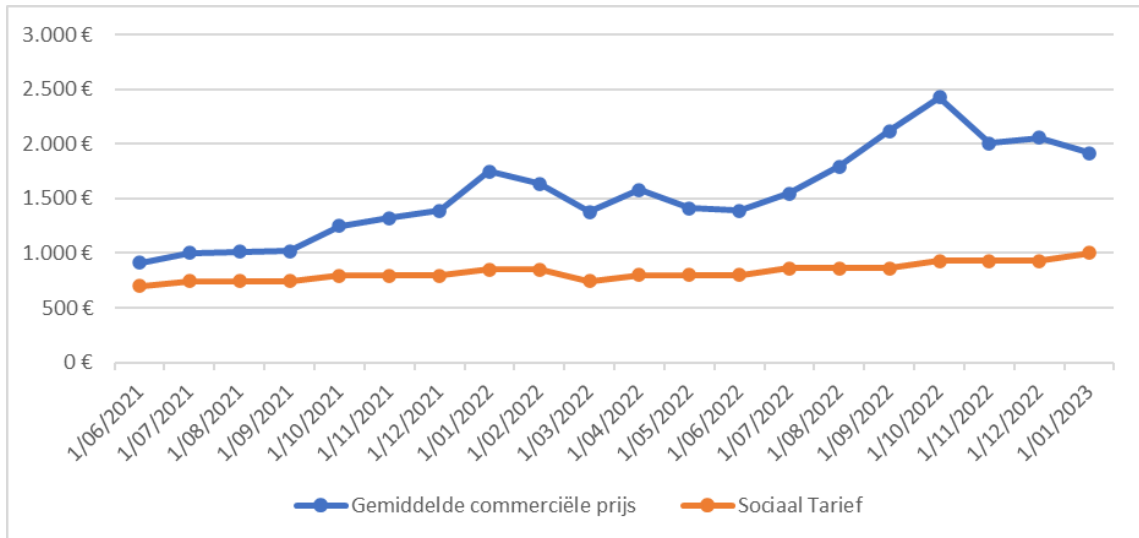
Hoge energieprijzen

Naast de vluchtelingen crisis, hebben ook de stijgende energieprijzen een grote sociale invloed. Op basis van de cijfers over de gemiddelde jaarfactuur voor elektriciteit en aardgas, beschikbaar gesteld door de Commissie voor de regulering van de Elektriciteit en het Gas (GREC), kunnen we een beeld krijgen van de evolutie van deze prijzen. De jaarfactuur is een simulatie op basis van een gegeven standaard verbruiksniveau, de prijsformules en tarieffiches zoals gepubliceerd door de energieleveranciers voor de desbetreffende maand. Ondanks dat het hier gaat om een simulatie, tonen deze cijfers duidelijk de stijging van de energieprijzen.

Grafiek 6 en 7 geven de evolutie van de gemiddelde jaarfactuur (all-in³²) weer voor respectievelijk elektriciteit en aardgas voor een huishoudelijke klant. De stijging van de energieprijzen, zowel elektriciteit als aardgas, begon al in 2021. Vooral in de tweede helft van 2021, vanaf juni 2021, zette deze stijging zich sterker door. Een piek wordt bereikt in januari 2022 waar de gemiddelde jaarfacturen voor elektriciteit en aardgas respectievelijk 1.748,50 euro en 3.781,81 euro bedragen. Ten opzichte van juni 2021, is dit bijna een verdubbeling van de jaarfactuur voor elektriciteit en bijna een verdriedubbeling van de jaarfactuur voor aardgas. Vervolgens daalde in februari en maart 2022 de jaarfactuur voor zowel elektriciteit als aardgas. Een verklaring voor de sterke daling in maart is de tijdelijke btw-verlaging op elektriciteit van 21% naar 6% vanaf 1 maart 2022. De jaarfactuur voor elektriciteit daalde van 1.581,85 euro op 1 april tot 1.388,69 euro op 1 juni 2022 maar stijgt daarna opnieuw sterk in augustus en oktober tot 2.424,52 euro. De aardgasjaarfactuur berekend met het nieuwe (lagere) verbruiksniveau is gelijk aan 2.769,23 euro. Vanaf 1 april 2022 is er ook een, door de regering ingevoerde, tijdelijke btw-verlaging van 21% naar 6% op aardgas. Sinds 1 april 2022 is de jaarfactuur voor aardgas gedaald tot 2.290,03 euro op 1 juni 2022 maar stijgt daarna echter opnieuw tot 3.564,43 euro op 1 oktober 2022. In november 2022 zien we voor het eerst sinds juni 2022 opnieuw een daling van de jaarfactuur voor zowel elektriciteit als gas tot respectievelijk 2.002,60 euro en 2.814,96 euro ten opzichte van oktober 2022. In december 2022, blijft de **jaarfactuur voor elektriciteit** stabiel (2.057,38 euro) ten opzichte van november (2.002,60 euro) maar daalt opnieuw lichtjes in januari 2023 tot 1914,73 euro. De **jaarfactuur voor gas** stijgt wel opnieuw in december 2022 (3.185,02 euro) ten opzichte van november (2.814,96 euro) maar blijft onder het niveau van oktober. In januari 2023, daalt de gemiddelde jaarfactuur voor gas opnieuw tot 2.750,53 euro.

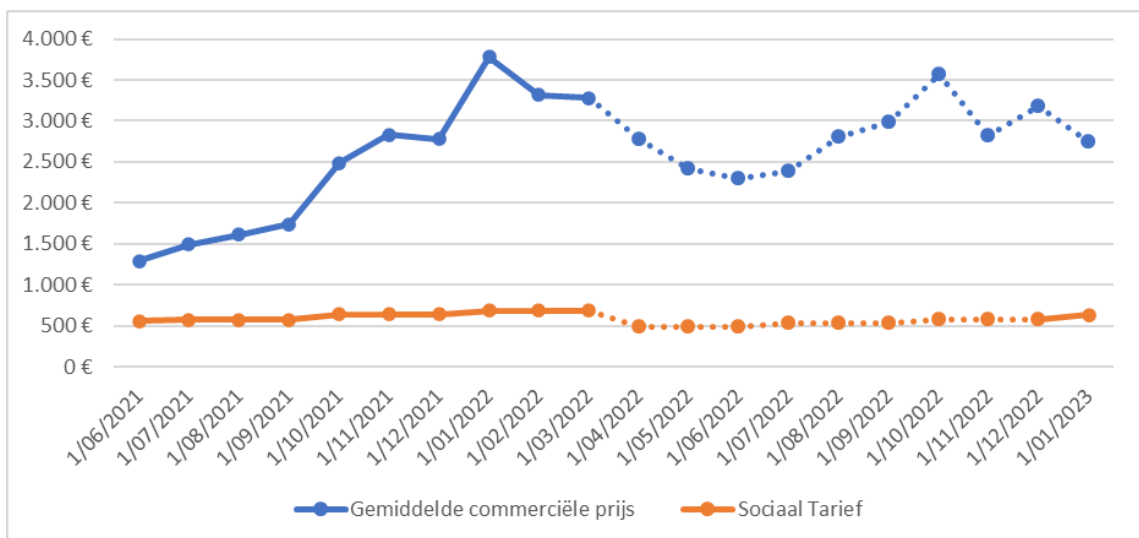
³² 'All-in' wil zeggen inclusief BTW, heffingen, netwerk vergoedingen, energieprijzen voor de huishoudelijke klanten. Meer informatie over hoe de energieprijzen is opgebouwd is te vinden op <https://www.creg.be/nl/consumenten/prijzen-en-tarieven/hoe-de-energieprijzen-opgebouwd>

Grafiek 6. Evolutie van de gemiddelde jaarfactuur (all-in) voor elektriciteit, commercieel en sociaal tarief, huishoudelijke klanten³³, België, juni 2021 tot januari 2023

Bron: Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas (GREC), boordtabel

Grafiek 7. Evolutie van de gemiddelde jaarfactuur (all-in) voor aardgas, commercieel en sociaal tarief, huishoudelijke klanten³⁴, België, juni 2021 tot januari 2023

Bron: Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas (GREC), boordtabel

³³ Voor huishoudelijke klanten, wordt de jaarfactuur van elektriciteit berekend voor een jaarverbruik van 3.500 kWh met een enkelvoudige meter. Dit profiel geldt als standaard verbruiksprofiel.

³⁴ Voor huishoudelijke klanten, werd de jaarfactuur van aardgas berekend voor een jaarverbruik van 23.260 kWh. De CREG heeft echter beslist om haar standaard aardgasverbruiksprofiel voor particulieren aan te passen naar een representatiever jaarverbruik van 17.000 kWh vanaf 1 april 2022. Bijgevolg is er een breuk in de resultaten in april 2022

Deze prijsstijgingen oefenen potentieel een grote druk uit op het huishoudbudget. Dit blijkt ook wanneer we de verhouding van het jaarlijks mediaan equivalent beschikbaar inkomen³⁵ op basis van de EU-SILC 2022 (inkomens 2021)³⁶ en de (gesimuleerde) jaarlijkse factuur voor elektriciteit en aardgas voor een standaardverbruik met elkaar vergelijken doorheen de tijd. In juni 2021 maakte deze jaarfactuur voor elektriciteit nog 3% uit van het jaarlijks mediane inkomen en de jaarfactuur voor aardgas 5%. Voor de meest recente cijfers (januari 2023) is dit gestegen tot 6% voor elektriciteit en 9% voor aardgas.

De verhouding van de gesimuleerde jaarfactuur van elektriciteit voor een standaardverbruik met de armoedegrens (gebaseerd op EU-SILC 2022) voor een alleenstaande³⁷ bedroeg in juni 2021 nog ongeveer 6%. Dit steeg in januari 2023 tot 10%. Voor aardgas, stegen deze percentages van zo'n 8% in juni 2021 tot 15% in januari 2023. Een standaardverbruik voor elektriciteit en gas nam dus in januari 2023 25% van de armoededrempel voor een alleenstaande in. Voor een koppel met 2 kinderen was dit 12%.

Er weze opgemerkt dat deze cijfers enkel worden weergegeven als indicatie van de potentiële impact op het mediane huishoudinkomen en een inkomen op de armoedegrens. Deze cijfers zijn niet gedifferentieerd naar concrete situaties en ze geven dan ook niet de reële verhoudingen van het verbruik in relatie tot het inkomen weer.

Sociaal tarief

Wanneer we de energieprijzen bespreken, is het tevens belangrijk om te vermelden dat er zoiets bestaat als het sociaal tarief³⁸. In het kader van de stijgende energieprijzen heeft de overheid beslist dat personen die recht hebben op de verhoogde tegemoetkoming³⁹ en een contract hebben afgesloten voor de aankoop van elektriciteit en aardgas voor eigen gebruik (cf. huishoudelijk klant), in 2021 en 2022 tijdelijk recht hebben op het sociaal tarief⁴⁰. Algemeen zou er een stijging van 90% tot 115% zijn van het aantal begunstigen van het sociaal tarief op federaal niveau in het 2de trimester 2022 in vergelijking met het 1^e trimester 2020⁴¹. Terwijl in het eerste kwartaal in 2020 nog 8,5% van de gezinnen recht had op het sociale tarief, is dit voor het tweede kwartaal in 2022 meer dan verdubbelt tot 18,0%.

³⁵ Op dit moment gebruiken we het mediaan equivalent beschikbaar inkomen om een eerste indicatie te krijgen van de invloed van de stijgende energieprijzen op het inkomen. In volgende updates, zullen we eerder het beschikbare inkomen gebruiken.

³⁶ Het mediaan gezinsinkomen en de armoedegrens werden geïndexeerd, hierbij werd de indexerings van de uitkeringen gevolgd, dwz sinds 2022 4 verhogingen van 2% (januari, maart, mei, augustus, november en december 2022 en januari 2023)

³⁷ Armoededrempel voor alleenstaande = 16.388 (niet-geïndexeerd) (EU-SILC 2022)

³⁸ Het sociaal tarief is een gunstig tarief voor elektriciteit en/of aardgas met als doel rechthebbende personen of gezinnen te helpen met de betaling van hun elektriciteits- en/of aardgasfactuur.

³⁹ <https://www.inami.fgov.be/nl/themas/kost-terugbetaling/financiele-toegankelijkheid/Paginas/verhoogde-tegemoetkoming-betere-vergoeding-medische-kosten.aspx>, de tijdelijke uitbreiding van het sociale tarief is verlengd tot maart 2023

⁴⁰ <https://economie.fgov.be/nl/themas/energie/energieprijzen/sociaal-tarief-voor/sociaal-tarief-voor>

⁴¹ <https://www.creg.be/nl/publicaties/verslag-ra2476>

Impact compenserende maatregelen

Om de stijgende energieprijzen enigszins te compenseren, heeft de overheid besloten om enkele maatregelen te treffen.

Capéau et al. schatten *de impact van de prijsschok, de compenserende maatregelen en de indexering per deciel van het beschikbaar inkomen*. Zij stellen vast dat de impact van de stijging van de energieprijzen sterk afhangt van de situatie – verbruik en contracttype. In absolute termen is de schok het grootst voor de hoogste inkomens, in verhouding tot het inkomen is de schok echter het grootst voor lagere inkomens. Huishoudens met vaste contracten ervaren geen prijsschok zolang hun contract loopt. Het beeld verandert echter wanneer zowel de prijsschok als alle compenserende maatregelen in aanmerking worden genomen. De totale impact van deze verschillende factoren leidt ertoe dat de middeninkomens (vooral 4de tot 7de deciel) zowel in absolute als in relatieve termen een negatieve impact ondergaan.⁴² Gelet op de hoge non-take up van een aantal maatregelen (o.a. de verwarmingstoelage) die uit het recente TAKE-onderzoek naar voor komen, moet er toch enige voorzichtigheid aan de dag gelegd worden voor wat betreft de inschatting van de impact van de energieprijzen op de feitelijke leefomstandigheden.⁴³

Een recentere studie⁴⁴ van begin december bestudeert en simuleert de wisselwerking tussen de automatische indexering en de maatregelen ingevoerd om de energiefactuur te verlagen. De studie toont aan dat de interactie tussen koopkrachtmaatregelen en indexering het distributie-effect van de energie prijsschok verandert. Gemiddeld is het effect van de compensatie, met inbegrip van het dempende effect op de indexering, negatief voor huishoudens. De onderzoekers schatten daarnaast dat het effect van automatische indexering als gevolg van de gestegen energieprijzen het effect van die koopkrachtmaatregelen overtreft. De compensatiemaatregelen remmen namelijk de indexering van de inkomens, aangezien zij de stijging van de energieprijs temperen, en dus ook de prijsindex die de indexering van de inkomens bepaalt. In euro's genieten middel en hoge inkomens echter wel meer van de indexering dan lage inkomens. Bijgevolg, erodeert deze wisselwerking het grote voordeel van de indexering voor middel- en hoge inkomens. Met andere woorden, huishoudens met een midden- en hoog inkomen, die zonder compensatiemaatregelen door het indexeringsmechanisme zouden zijn overgecompenseerd, verliezen een deel van die overcompensatie. Huishoudens met lage inkomens en hoge energie-

⁴² Capéau, B., Decoster, A., Sheik Hassan, N., Vanderkelen, J., Van Heukelom, T., Van Houtven, S., We zitten allemaal in dezelfde storm, maar niet in hetzelfde schuitje, Leuvense Economische Standpunten, 2022/192

⁴³ <https://socialsecurity.belgium.be/nl/belmod-project/slotconferentie-van-het-belmod-en-take-project-23-juni-2022>

⁴⁴ Capéau, B., Decoster, A., Vanderkelen, J. & Van Houtven S. (2022) "Distributional impact assessment of the energy crisis: the interaction between indexation and compensation" BE-PARADIS working paper 22.4

Capéau, B., Decoster, N., Vanderkelen, J., Van Houtven, S.,

Een tweesnijdend zwaard: de wisselwerking tussen koopkracht-maatregelen en indexering, Leuvense Economische Standpunten, 2022/198

uitgaven worden evenwel nog steeds gecompenseerd door zowel de compensatiemaatregelen als indexering, ook na interactie met indexering.

Een voorbeeld van zo'n compenserende ondersteuningsmaatregel is een *energiepremie*, een maandelijks vast bedrag om de huishoudelijke rekeningen te verlagen voor 5 maanden. Deze premie geldt echter niet voor huishoudens die voor 1 oktober 2021 een vast contract hebben afgesloten. Volgens cijfers en berekeningen van het 'Institut pour un Développement Durable'⁴⁵, blijkt dat deze energiepemie - gemiddeld - 16%⁴⁶ van de jaarfactuur (elektriciteit en gas) van een standaardverbruiker⁴⁷ dekt tegen het gemiddelde tarief van oktober 2022. Als de jaren 2022 en 2023 worden samengenomen en er aangenomen wordt dat er geen andere, bijkomende steun zal zijn, zou de totale steun voor een standaardverbruiker ongeveer 10% van de rekeningen moeten bedragen, zowel voor elektriciteit als voor gas, waarbij de exacte percentages uiteraard afhangen van de prijsontwikkeling tussen nu en eind 2023. Ondanks de genomen maatregelen blijft het verschil tussen het commerciële tarief en het sociale tarief aanzienlijk.

Daarnaast heeft de overheid ook *een verlaging van de BTW op elektriciteit en gas van 21% naar 6%* doorgevoerd. Een onderzoek van Peersman en Wauters⁴⁸, toont echter aan dat deze maatregel niet effectief is gebleken bij het ondersteunen van niet-energieconsumptie. Zo hebben financieel zekere huishoudens vooral de stijging van het beschikbare inkomen (na betaling van de energierekening) gebruikt om hun spaargeld te verhogen. Bovendien ontvangen deze huishoudens met een hoger inkomen relatief meer financiële steun dan andere huishoudens door deze btw-verlaging omdat zij, gemiddeld, een hogere energierekening hebben.

Datzelfde onderzoek van Peersman en Wauters wijst er echter wel op dat de *uitbereiding van het sociale tarief* op elektriciteit en gas naar een bredere groep huishoudens met een laag inkomen (met recht op een verhoogde tegemoetkoming) wel zeer doeltreffend is geweest in het stabiliseren van niet-energieconsumptie van de financieel kwetsbare huishoudens.

Impact van de algemene prijsstijgingen

De index geeft een gemiddelde prijsevolutie weer over diverse productgroepen. Aangezien het consumptiepakket verschilt tussen inkomensgroepen, waarbij bij lagere inkomensgroepen basisproducten een groter aandeel hebben, kunnen de prijsstijgingen een verschillende impact hebben naargelang de inkomensgroep. Alhoewel de stijging van de energieprijzen adequaat wordt gecompenseerd (zie hiervoor), kan de stijging van andere prijzen (bv. voedsel) een sterkere impact hebben op lagere

⁴⁵ <http://www.iddweb.eu/docs/note11.pdf>

⁴⁶ Deze percentages zijn gemiddelden en enkel voor de beschouwde standaardhuishoudens met een nieuw contract. Daarnaast gaat het over een "onmiddellijk" impact, d.w.z. gebaseerd op de prijzen van de maand in kwestie, in dit geval oktober.

⁴⁷ Voor een standaard consument wordt dezelfde definitie gebruikt als die de CREG hanteert.

⁴⁸ Peersman, G., Wauters, J. Working Paper 'Heterogeneous households responses to energy price shocks'. NBB. <https://www.nbb.be/en/articles/heterogeneous-household-responses-energy-price-shocks>

inkomensgroepen omdat deze een groter aandeel hebben in de consumptiekorf van lage inkomens. Initiële gegevens voor de gehele EU op basis van de Consumentenenquête van de Europese Commissie wijzen er op dat lagere inkomens sterker het gevoel hadden dat hun financiële situatie geïmpacteerd was dan hogere inkomens⁴⁹.

⁴⁹ European Commission, European Business Cycle Indicators - The impact of inflation on consumers' financial situation – insights from the Commission's consumer survey. 2nd Quarter 2022, July 2022

Inkomen, armoede en sociale bijstand

Globaal was de impact van de COVID-crisis op het *inkomen* en de *armoedegraad* redelijk beperkt. Hiervoor baseerden we ons voornamelijk op partiële gegevens, simulaties en onderzoeken omdat er geen volledige, geobserveerde gegevens beschikbaar waren. Deze verschillende ramingen en onderzoeken wezen op globaal, slechts een beperkte impact van COVID op de inkomens van huishoudens en de armoedegraad. De eerste, echte, geobserveerde cijfers van EU-SILC 2021 (inkomensjaar 2020) liggen in lijn met voorgaande analyses. Algemeen blijven de armoedecijfers voor 2021 overwegend stabiel en daalde ze zelfs licht ten opzichte van 2019 en 2020. Wat de *sociale bijstand* betreft, stellen we algemeen een significante stijging vast in de andere maatschappelijke hulp- en dienstverlening tijdens de COVID-crisis, resulterend in een veel hoger niveau dan voor deze crisis. De relatief beperkte impact op de armoedecijfers zijn wellichte mede het resultaat van de sociale bescherming/bijstand en de bijkomende ondersteuningsmaatregelen.

De vraag is wat zal er gebeuren met het inkomen, de armoedesituatie en het beroep op de sociale bijstand in de nasleep van de COVID-crisis in combinatie met de nieuwe crisissituatie. Het is waarschijnlijk dat onder de stijgende prijzen, bepaalde groepen het moeilijker zullen krijgen om op het einde van de maand de eindjes aan elkaar te knopen en hierdoor extra hulp zullen nodig hebben om niet in extreme armoede terecht te komen.

Inkomen

Een deel van de bevolking leed ongetwijfeld inkomensverlies door COVID omdat zij bijvoorbeeld moesten terugvallen op een tijdelijke werkloosheidsuitkering of een overbruggingsrecht (zie ook hoofdstuk Arbeidsmarktontwikkelingen). Volgens de consumentenenquête van de Nationale Bank van België, gaf ongeveer een kwart van de respondenten aan een inkomensverlies van meer dan 10% in hun huishouden te hebben tijdens het begin van de crisis, in april en mei 2020. Daarna is er een algemene daling van het aantal personen met een inkomensverlies van meer dan 10%. Op basis van de EU-SILC 2021 data, weten we echter wel dat het mediane jaarlijks equivalent inkomen en de armoededrempel⁵⁰ stabiel zijn gebleven. De inkomensondersteunende maatregelen hebben er dus waarschijnlijk voor gezorgd dat het inkomensverlies grotendeels gecompenseerd werd.

Volgens de economische vooruitzichten van het Federale Planbureau van februari 2023, zou het *reëel beschikbaar inkomen* van particulieren, na een daling met 1,6% in 2022, stijgen met 4,2% in 2023. De sterke

⁵⁰ 60% van het nationaal mediaan equivalent beschikbaar inkomen na sociale transfers

werkgelegenheids groei in 2022, de overheidsmaatregelen om de energiefactuur van de gezinnen te verlichten en voornamelijk de automatische indexeringsmechanisme voor de lonen en de sociale uitkeringen ondersteunen de beschikbare inkomens goed ondanks de hoge inflatie. De NBB verwacht dat de inkomens van huishoudens zullen stijgen als gevolg van de (vertraagde) reactie van de indexeringsmechanismen op de inflatie. Zo raamt ze in haar economische najaar-projecties van 2022 dat de reële beschikbare inkomens van de particulieren zal stijgen met 3,1% in 2023, na een daling van 0,4% in 2022.

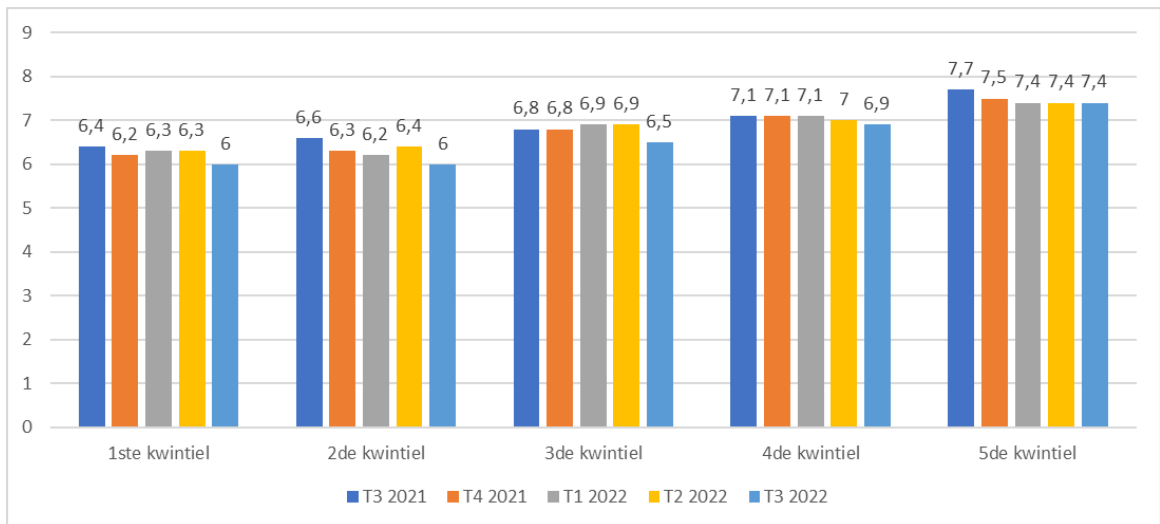
Bovendien zorgt de stijgende inflatie ervoor dat de koopkracht van de consument daalt op korte termijn. De automatische indexeringsmechanismen beschermen evenwel de koopkracht. Deze mechanismen werken weliswaar met een zekere vertraging alsook bieden ze geen volledige bescherming. Zo worden de prijzen van diesel en benzine niet mee opgenomen in de gezondheidsindex waaraan de indexering van de inkomens is gekoppeld. Het is waarschijnlijk dat huishoudens hierdoor hun consumptiepatroon gaan aanpassen, resulterend in een tijdelijke afremming van de consumptie van huishoudens door de trage groei van de koopkracht. Bovendien zouden niet alle huishoudens in dezelfde mate door de inflatie worden getroffen. Behalve de begunstigden van het sociaal tarief, zouden volgens de NBB de huishoudens met de laagste inkomens het zwaarst worden getroffen.

Ondanks de hoge inflatie verwacht het Federale Planbureau in haar Economische vooruitzichten van februari 2023, een volumegroei van 4,0% in de particuliere consumptie voor 2022 maar een terugval in 2023 tot 1,6% ten opzichte van een groei van 5,5% in 2021 en -8,3% in 2020.

De recentste peiling naar de leefomstandigheden van de Belgische huishoudens⁵¹ (Statbel) **laat zien dat de financiële tevredenheid van de Belgen achteruitgaat**. In het derde kwartaal van 2022 was de score omtrent financiële tevredenheid gelijk aan 6,6 een jaar eerder was deze gelijk aan 7/10. De daling van de tevredenheid is het grootst bij de meest kwetsbare bevolkingsgroepen, namelijk de personen uit het eerste en tweede inkomenskwintiel (grafiek 8): van 6,4 naar 6 voor het eerste kwintiel en van 6,6 naar 6 voor het tweede kwintiel. Daarnaast is de financiële tevredenheid bij jongeren, werklozen, langdurig arbeidsongeschikten, huishoudens met minstens vier leden en gezinnen met kinderen eveneens sterker achteruitgegaan.

⁵¹ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/driemaandelijke-monitoring#news>

Grafiek 8. Score tevredenheid met de financiële situatie, volgens inkomensniveau

Bron: Statbel, Driemaandelijke monitoring van de leefomstandigheden⁵²

In het 'Dashboard Oekraïne', merkt de Nationale Bank op dat het consumentenvertrouwen zich sinds maart onder het gemiddeld historisch niveau bevindt, met beperkte verbeteringen in april, mei en juni⁵³. In September 2022 neemt het consumentenvertrouwen opnieuw een duik, met een verlies van 16 punten⁵⁴. Er heerst vooral pessimisme over de algemene economische ontwikkeling in België tijdens de volgende twaalf maanden, en huishoudens verwachten weinig te zullen kunnen sparen.

Armoede

In de Autumn forecast van de Europese Commissie⁵⁵ wordt de impact van de inflatie op energiearmoede en op materiële en sociale deprivatie kort weergegeven. Op beiden wordt een opwaarts effect vastgesteld voor België. Voor materiële deprivatie is de negatieve impact beperkt. Het niveau van energiearmoede is volgens deze analyse beperkt in België, maar de inflatie-impact is wel relatief groot (>100%). Het is echter moeilijk om op basis van het beschikbare materiaal de gebruikte methodologie goed in te schatten.

⁵² <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/driemaandelijke-monitoring>

⁵³ Nationale Bank van België, 06/2022, <https://www.nbb.be/nl/over-de-nationale-bank/missies-en-strategie/overige-opdrachten/advies-en-expertise/expertengroep-0>

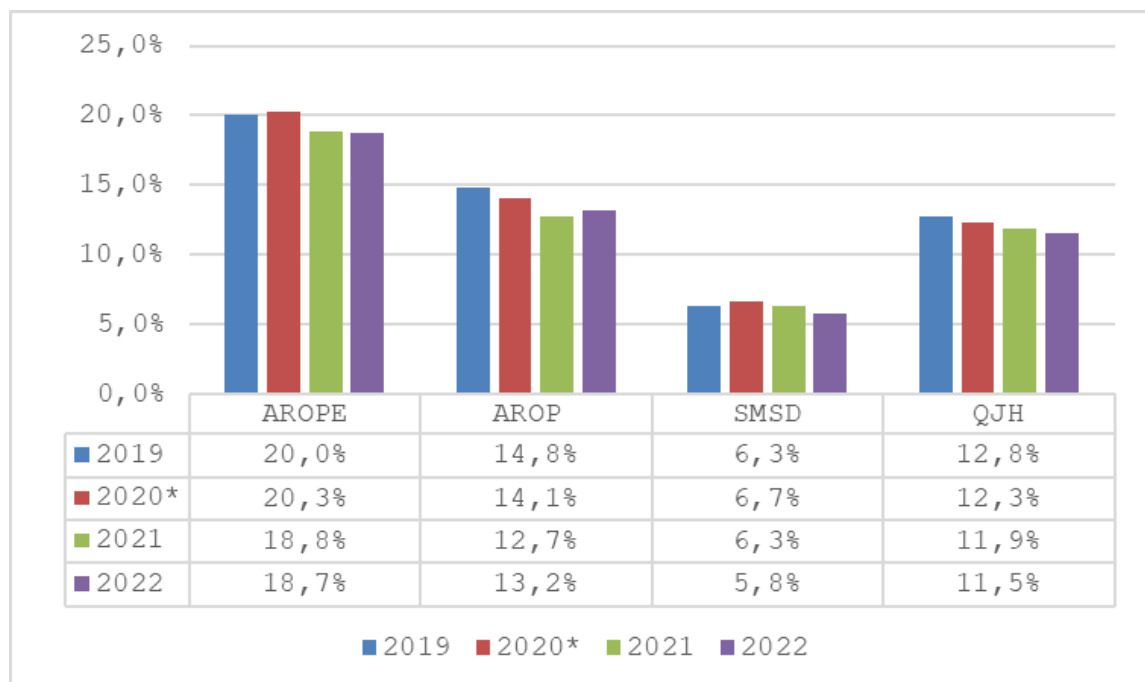
⁵⁴ Nationale Bank van België, 22/9/2022, <https://www.nbb.be/doc/dq/n/dq3/pne.pdf>

⁵⁵ European Commission (2022), European Economic Forecast, Autumn 2022, p.65-67

EU SILC 2022: stabiele AROPE, maar armoederisico's van kwetsbare groepen lijken erop achteruit te zijn gaan ten opzichte van EU-SILC 2021

De nieuwe *EU-SILC* 2022 cijfers die Statbel publiceerde hebben, wat de hoofdindicatoren betreft, voornamelijk betrekking op 2021 (inkomen en quasi-jobloze huishoudens). Deze indicatoren verwijzen dus naar het tweede covid-jaar 2021. De cijfers tonen dat de algemene armoedetrends overwegend stabiel blijven ten opzichte van een jaar daarvoor. Dus ook in het tweede covid-jaar heeft er geen significante toename plaatsgevonden van het risico op armoede of sociale uitsluiting of één van zijn verschillende dimensies. Op basis van deze nieuwe cijfers blijkt dat het aandeel Belgen dat een risico loopt op armoede of sociale uitsluiting stabiel blijft in 2022 (18,7%) ten opzichte van 2021 (18,8%). Daarnaast stijgt het aandeel Belgen dat woont in een huishouden met een beschikbaar inkomen onder de armoedegrens (AROP) licht van 12,7% in 2021 tot 13,2% in 2022. Deze lichte stijging in de AROP, wordt gecompenseerd door een (zeer) lichte afname van het aantal personen in sociale en materiële deprivatie en in (quasi-)jobloze huishoudens (QJH) waardoor de AROPE stabiel blijft. Het aantal personen die ernstig materieel en sociaal gedepriveerd (SMSD) zijn, daalt namelijk licht van 6,3% in 2021 tot 5,8% in 2022. Tot slot blijft ook het aandeel dat leeft in een (quasi-)jobloos huishouden (QJH) stabiel in 2022 (11,5%) ten opzichte van (11,9%) in 2021. De armoedecijfers in 2022 blijven echter onder het niveau van 2019 en 2020 (inkomensjaren 2018 en 2019, pré-COVID dus). (Grafiek 9)

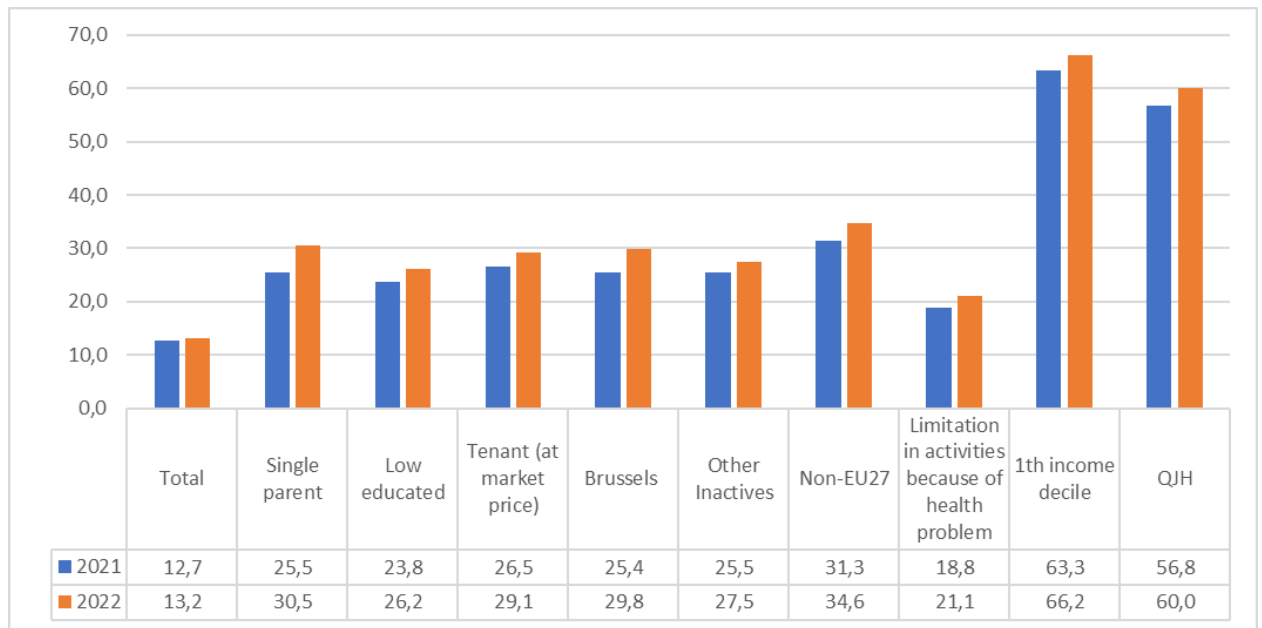
Grafiek 9. AROPE, AROP, QJH en SMSD, België, 2019-2022

Bron: Statbel, EU-SILC

Op het eerste gezicht, lijken de cijfers aan te tonen dat vooral het armoederisico (AROP) van kwetsbare groepen erop achteruit gaat in 2022 ten opzichte van 2021. Onderstaande grafiek (10), geeft de AROP weer van een aantal subgroepen. Voor alle deze groepen, is het armoederisico hoger in 2022 dan in 2021 en steeg het sterker ten opzichte van het totale armoederisico van de Belgische bevolking.

Grafiek 10. Armoederisico, totaal en uitgesplitst naar een aantal subgroepen (in %), België, 2021-2022

Bron: Statbel, EU-SILC

Verdere en diepgaandere analyses van de nieuwe EU-SILC gegevens zijn echter **noodzakelijk** om een beter zicht te krijgen op de verschillende tendensen en mogelijke verklaringen. Deze analyses zullen in de toekomstige monitoringsactiviteiten van de WG SIC worden opgenomen en besproken.

Maatschappelijke hulp- en dienstverlening door de OCMW's

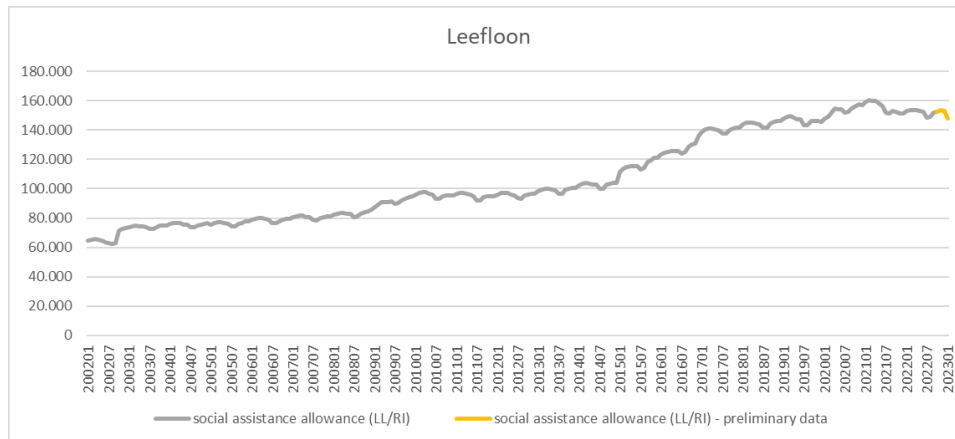
Voor het uitbreken van de coronacrisis (2019) bedroeg het aantal rechthebbenden op maatschappelijke integratie ongeveer 160.000 op maandbasis, waarvan bij benadering 147.000 een leefloon ontvingen. Om effecten van de coronacrisis in de sociale bijstand sneller en meer gedetailleerd te kunnen monitoren, heeft de POD Maatschappelijke Integratie een specifieke enquête opgezet bij de OCMW's en werk gemaakt van schattingen op basis van voorlopige administratieve gegevens.⁵⁶

De start van de coronacrisis markeerde het begin van een sterk stijgende trend die in februari 2021 een hoogtepunt bereikte met 160.000 personen die een **leefloon** ontvingen op maandbasis. Nadien stellen we een sterke terugval vast

⁵⁶ Zie onder 'methodologische noot over voorlopige administratieve gegevens' op het einde van deze nota.

tot ongeveer 151.000 personen in december 2021. Op basis van voorlopige gegevens schatten we dat het aantal personen met een leefloon in januari 2023 daalt tot ongeveer 148.100 personen.

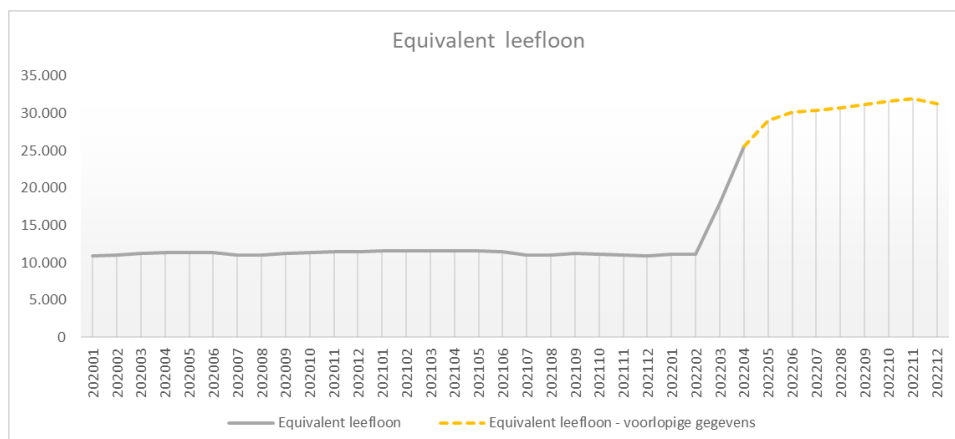
Grafiek 11: leefloon

Bron: POD Maatschappelijke Integratie

Het aantal personen met een **equivalent leefloon** bleef globaal genomen zeer stabiel tijdens de coronacrisis rond de 11.000. Ingevolge de Oekraïëne crisis zagen we een sterke toename in 2022 tot ongeveer 30.000 personen met equivalent leefloon begin 2023. Deze sterke stijging is dus te verklaren door de personen die gevlucht zijn uit Oekraïne en het statuut van 'tijdelijke bescherming' krijgen. Op basis hiervan kunnen ze beroep doen op het OCMW voor een equivalent leefloon.

Grafiek 12: equivalent leefloon

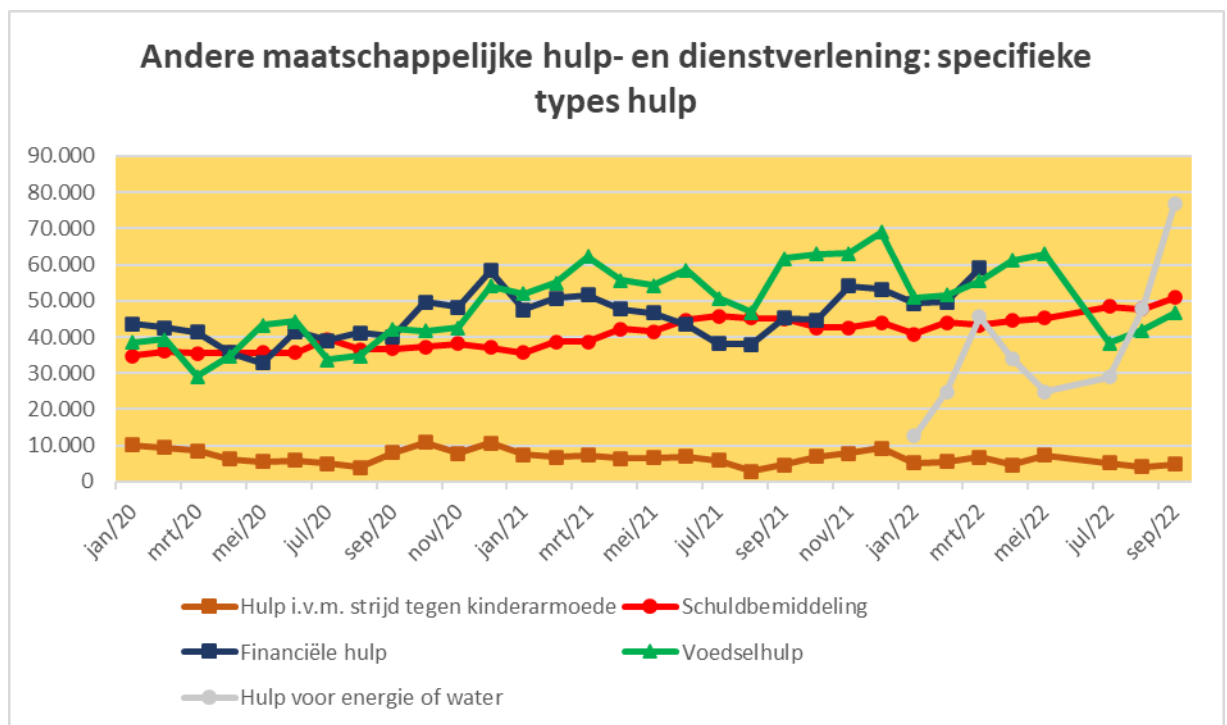
Bron: POD Maatschappelijke Integratie

Op basis van het aantal beslissingen tot toekenning van het equivalent leefloon die door de OCMW's zijn doorgegeven aan de POD MI voor januari 2023 voor personen uit Oekraïne onder tijdelijke bescherming zijn er tot nu toe

28.719 beslissingen tot toekenning. Aangezien het gemiddeld aantal personen per dossier 1,7 bedraagt, komt dit overeen met 48.242 personen in totaal.⁵⁷

Op basis van de enquête bij OCMW's zien we tijdens de coronacrisis een zeer sterke stijging van **andere maatschappelijke hulp- en dienstverlening** tot een hoogtepunt in november 2021. In december 2021 en januari 2022 volgt daarna een sterke terugval. Na een licht herstel tot maart, volgt een verdere daling vanaf april. De andere maatschappelijke hulp- en dienstverlening bevindt zich in april 2022 op een lager niveau dan voor de crisis, al is er wel nog een stijging van specifieke vormen van hulp (zie verder). Momenteel heeft het aantal andere steunvragen bij de OCMW's zich gestabiliseerd rond de 190.000 per maand.

Grafiek 13. Andere maatschappelijke hulp-en dienstverlening

⁵⁷ Er kan een tijdsverschil zijn tussen het aantal door de OCMW's effectief geregistreerde steunaanvragen en het aantal door de PODMI geregistreerde beslissingen tot toekenning wegens de administratieve termijnen. Voor meer details, zie: <https://www.mi-is.be/nl/studies-publicaties-statistieken/personen-uit-oekraïne-onder-tijdelijke-bescherming>

Arbeidsongeschiktheid en beroepsziekten

Verwachte impact op de volksgezondheid

COVID-19 heeft uiteraard een zeer duidelijke impact op de volksgezondheid. Dit blijft echter niet beperkt tot de huidige onmiddellijke impact. Om de impact op de volksgezondheid op langere termijn in te schatten kunnen we ons baseren op de vaststellingen die gemaakt werden naar aanleiding van de (aanzienlijke) impact van de crisis van 2008 op de volksgezondheid. Deze impact is immers zeer goed gedocumenteerd door epidemiologisch onderzoek dat a posteriori werd uitgevoerd. Als er over de globale impact soms nog wordt gediscussieerd, zijn de meeste studies het over één punt eens, het is op de geestelijke gezondheid dat een impact het meest meetbaar is geweest. Opgemerkt moet worden dat het vanaf deze crisis is dat de erkende arbeidsongeschiktheid om psychische redenen (voornamelijk depressie en andere angststoornissen zoals burn-out) bijna exponentieel toenam. Deze vaststelling overstijgt de Belgische context en werd bevestigd door zowel de OESO als de Wereldgezondheidsorganisatie. In een recent artikel van het Federaal Planbureau wordt erop gewezen dat de situatie op het vlak van de geestelijke gezondheid reeds voor de Covid-pandemie niet gunstig was in België. Zo was de stijging van het aantal psychische aandoeningen de belangrijkste oorzaak van de toename in de langdurige arbeidsongeschiktheid⁵⁸. Aan de hand van de vijfde COVID-19 gezondheidsenquête geeft Sciensano aan dat het slecht gaat met de geestelijke gezondheid in België. Een groot deel van de bevolking geeft aan ontevreden te zijn over de sociale contacten en ervaart een gebrek aan sociale steun. Angst- en depressieve stoornissen daalden in de zomer en de herfst maar namen daarna weer toe. Momenteel zijn er veel aanwijzingen dat de Covid19-epidemie vergelijkbare systemische effecten zal hebben. De eerste empirische onderzoeken naar geestelijke gezondheid laten een algemene trend zien van verslechtering van de geestelijke gezondheid. Er worden veel vragen gesteld: angst in verband met de lockdown, algemene en specifieke beroepsstress (in blootgestelde beroepen). Naast mentale gezondheid en problemen die rechtstreeks verband houden met de gezondheidstoestand van patiënten met Covid19, is er ook het probleem van patiënten die lijden aan chronische aandoeningen en die hun zorg tijdens de epidemie hebben uitgesteld. Deze situatie leidt in eerste instantie tot een daling van het zorggebruik, maar is per definitie een voorbijgaande situatie en het is niet

⁵⁸ Federaal Planbureau, Geestelijke gezondheid in België: de verborgen kosten van COVID-19, artikel nr. 7 Duurzame ontwikkeling, januari 2021

onmogelijk dat deze op middellange termijn tot een opwaartse trend zal leiden. Bovendien is ook de toegankelijkheid van de gezondheidszorg een aandachtspunt, in het bijzonder voor zwakke groepen. Een recente studie wijst op blijvende uitdagingen op dit vlak⁵⁹. Ondanks diverse specifieke beleidsmaatregelen blijven zwakke groepen in vergelijking met andere landen een relatief hoog percentage onvervulde medische behoeften aangeven omwille van financiële redenen. Specifieke punten die uit de studie naar voorkomen zijn de kosten verbonden aan hospitalisatie, onbetaalde bijdragen door zelfstandigen, ...

Alhoewel deze analyse op gegevens van vóór de COVID crisis steunt is het evident dat de gezondheids crisis deze problematiek verder kan doen toenemen.

Evolutie van de arbeidsongeschiktheid

In deze sectie wordt de evolutie van de arbeidsongeschiktheid onder loontrekkenden en zelfstandigen opgevolgd. Na bijna 2 jaar monitoring is het opmerkelijk om vast te stellen dat de grootste gezondheids crisis een betrekkelijk beperkte impact heeft gehad op het aantal en volume van de arbeidsongeschiktheid, zowel tijdens de periode van primaire arbeidsongeschiktheid (eerste jaar ongeschiktheid), als tijdens de periode van invaliditeit (vanaf het tweede jaar ongeschiktheid). Behalve in maart 2020 heeft COVID-19 niet of nauwelijks geleid tot bijkomende arbeidsongeschiktheden.

Een duidelijk zicht op mogelijke verklaringen is momenteel nog niet voorhanden. We geven hier enkele tentatieve bedenkingen.

Vooreerst kan vastgesteld worden dat het aantal arbeidsongeschiktheden door covid-19 zelf redelijk beperkt is bij de loontrekkenden (buiten de maand maart). Bij de zelfstandigen zien we de effecten van de 2de golf en de daaropvolgende golven meer uitgesproken. Dit komt waarschijnlijk door de periode van gewaarborgd loon bij loontrekkenden, waardoor de milde gevallen van covid-19 nooit ten laste vallen van de ZIV-uitkeringsverzekering. Bij de zelfstandigen valt men reeds volledig ten laste van de ZIV-uitkeringen bij een ziekteperiode langer dan 1 week waardoor we daar ook relatief gezien meer mensen met covid-19 zien intreden in arbeidsongeschiktheid.

De additionele COVID-19 arbeidsongeschiktheid die er is, wordt blijkbaar gecompenseerd door een daling van andere oorzaken van arbeidsongeschiktheid. Mogelijke verklaringen zouden hier kunnen zijn: uitstel van (niet dringende) medische zorg, telewerk (waardoor het mogelijk minder nodig is om ziekteverlof aan te vragen), een verminderde incidentie van andere aandoeningen (andere infectieziekten kunnen ook in bedwang

⁵⁹ Ces Sophie, Baeten, Rita, (2020), Inequalities in access to healthcare in Belgium (Observatoire Sociale Européen)

worden gehouden door de COVID-maatregelen). Een bijkomende verklaring zou ook kunnen zijn dat er tijdens de coronapandemie bijkomende “vangnetten” zijn gecreëerd zoals tijdelijke werkloosheid en crisioverbruggingsrecht en dat een aantal mensen die normaal op de arbeidsongeschiktheid zouden terecht komen nu in 1 van dergelijke systemen zitten en hun arbeidsongeschiktheid niet als dusdanig laten erkennen. Als deze systemen wegvallen, zou het kunnen dat deze mensen op dat moment wel nog doorstromen naar arbeidsongeschiktheid. Ten slotte kan aangehaald worden dat de grootste gezondheidsimpact van de covid-pandemie zich waarschijnlijk ook vooral situeert in de hogere leeftijdscategorieën, die niet meer tot de beroepsactieve leeftijd behoren.

Loontrekkenden

Primaire arbeidsongeschiktheid

De evolutie van het aantal getuigschriften 'aanvang arbeidsongeschiktheid' kent een zeer sterke toename in maart 2020, gevolgd door een sterke terugval in april en mei (grafiek 14). In de periode juni-oktober lijkt het aantal aangiffes min of meer te normaliseren op het niveau van 2019. Vanaf november 2020 zien we opnieuw een daling die zich doorzet in december.

In januari en februari 2021 zien we een stijging van het aantal getuigschriften 'aanvang arbeidsongeschiktheid' ten opzichte van december 2020. Het aantal getuigschriften in maart 2021 ligt beduidend lager dan in maart 2020, de maand waarin de coronacrisis zijn aanvang nam. In april en mei 2021 ligt het aantal getuigschriften daarentegen beduidend hoger dan in dezelfde periode in 2020, ten gevolge van de sterke terugval in april en mei 2020 (zie hierboven). In de periode juni-december lijkt het aantal aangiffes zich min of meer te normaliseren op het niveau van voor de aanvang van de coronacrisis.

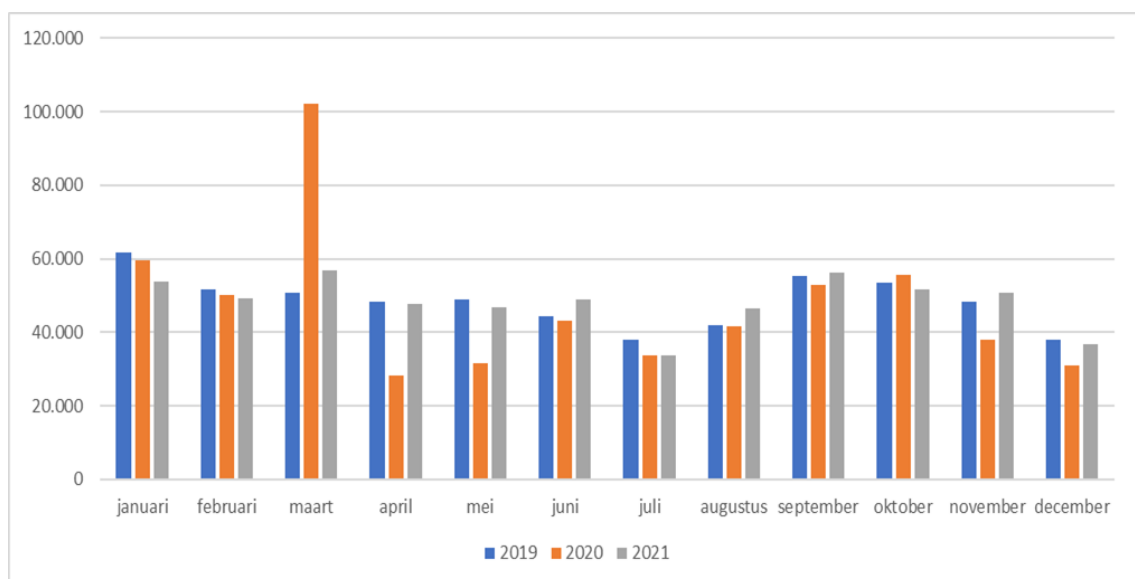
Het aantal verlengingen arbeidsongeschiktheid ligt in maart en april 2020 hoger dan in 2019. Vanaf mei liggen het aantal verlengingen ongeveer op het niveau van 2019. In de periode december 2020- april 2021 ligt het aantal verlengingen dan weer lager ten opzichte van een jaar eerder. In de periode mei-december 2021 ligt het aantal verlengingen gemiddeld iets hoger dan in dezelfde periode in 2020.

Opgesplitst naar aandoening zien we voor de aanvang arbeidsongeschiktheid een piek van Covid-19 in maart 2020 (ca. 21.000) en in mindere mate in april (ca. 6000) en mei (ca. 1800). Voor de maanden juni-augustus is het aantal mensen die arbeidsongeschikt worden omwille van covid-19 beperkt. Vanaf september stijgen de cijfers echter terug. De impact van de tweede golf en de derde golf zijn in het bijzonder zichtbaar in de maanden oktober en november 2020 (respectievelijk ongeveer 10.000 en 5.400) en maart en april 2021 (ongeveer 4.500). Vanaf juni 2021 volgt het aantal covid-gevallen dezelfde tendens als 2020: in juni en juli een sterke daling, gevolgd door een geleidelijke toename met een nieuwe piek in november en december (respectievelijk

ongeveer 6.800 en 3.900, effect vierde golf). Bij de verlengingen zien we eenzelfde tendens voor covid-19, met uitzondering van mei 2021: er kan worden vastgesteld dat het aantal verlengingen voor covid-19 in de maand mei vergelijkbaar is met de cijfers voor de maand april (ca. 4.500).

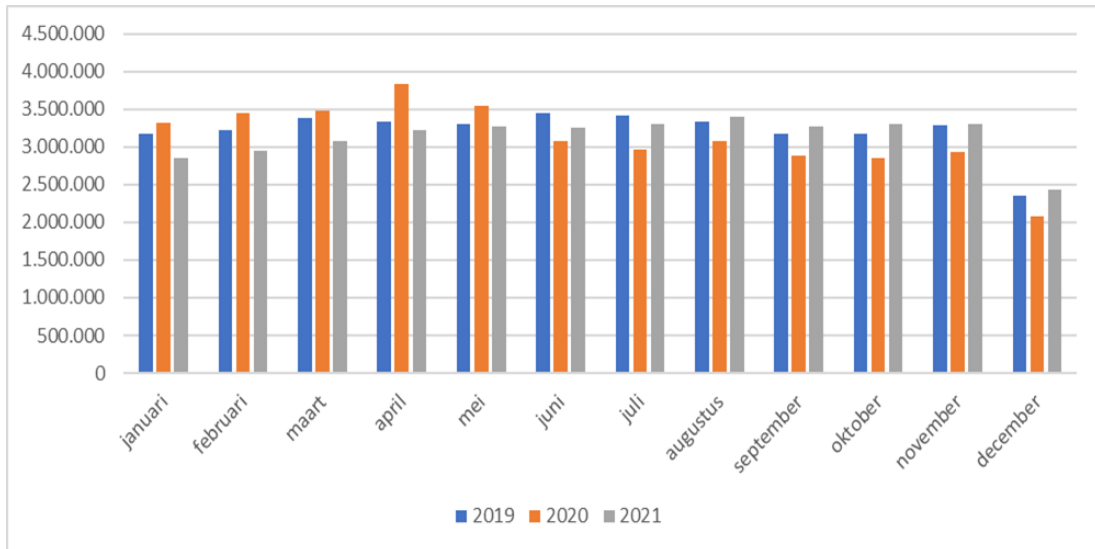
Het aantal uitkeringsdagen in primaire arbeidsongeschiktheid ligt, bij de loontrekkenden, in april 2020 beduidend hoger dan in 2019(+14,81%) (grafiek 15) waarschijnlijk ten gevolge van het zeer grote aantal mensen die in maart 2020 ziek zijn geworden. Ook voor de maand mei is dit het geval, alhoewel in iets mindere mate. Als we corrigeren voor het aantal uitkeringsdagen per maand zien we dat het aantal uitkeringsdagen voor mei 2020 7,02% hoger ligt dan in 2019. Voor de maanden juni tot en met december 2020 zien we dan weer dat het aantal uitkeringsdagen (gecorrigeerd voor het aantal uitkeringsdagen per maand) beduidend is gedaald ten opzichte van 2019. Het gaat hier om een daling van gemiddeld +/- 10%. Deze trend zet zich door in de periode januari-mei 2021. Vanaf juni 2021 ligt het aantal uitkeringsdagen opnieuw hoger dan in dezelfde periode in 2020, en lijken de cijfers te normaliseren op het niveau van voor aanvang van de COVID-crisis.

Grafiek 14: Evolutie van het aantal getuigschriften aanvang arbeidsongeschiktheid, loontrekkenden, 2019-2021

Bron: RIZIV

Grafiek 15: Aantal dagen primaire arbeidsongeschiktheid, loontrekkenden, 2019-2021

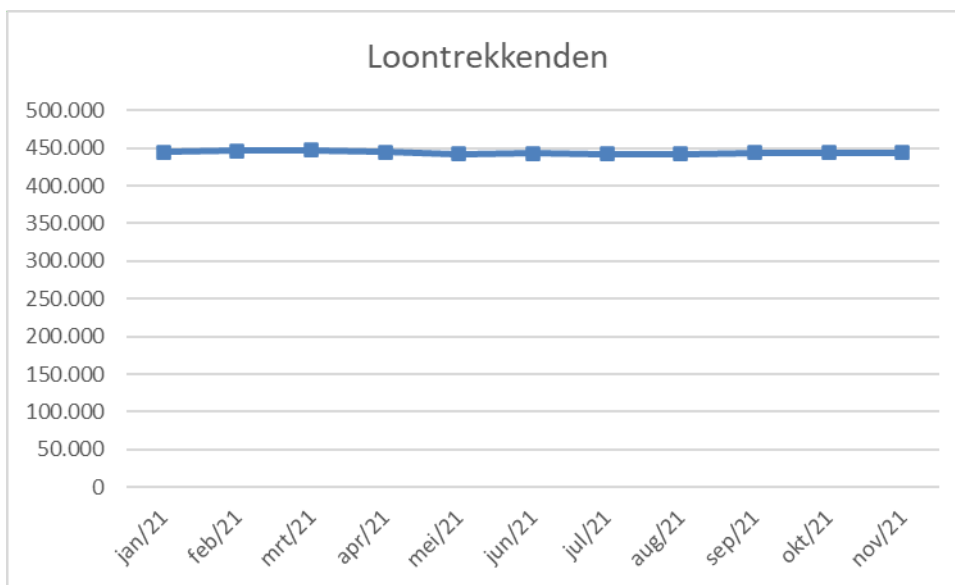
Bron: RIZIV

Invaliditeit

Vanaf het moment dat een gerechtigde een arbeidsongeschiktheid bereikt van 1 jaar en 1 dag, treedt hij in invaliditeit. Dit betekent dat de impact van de COVID-crisis kan worden geobserveerd vanaf maart 2021, het jaar volgend op het aanvangen van de crisis.

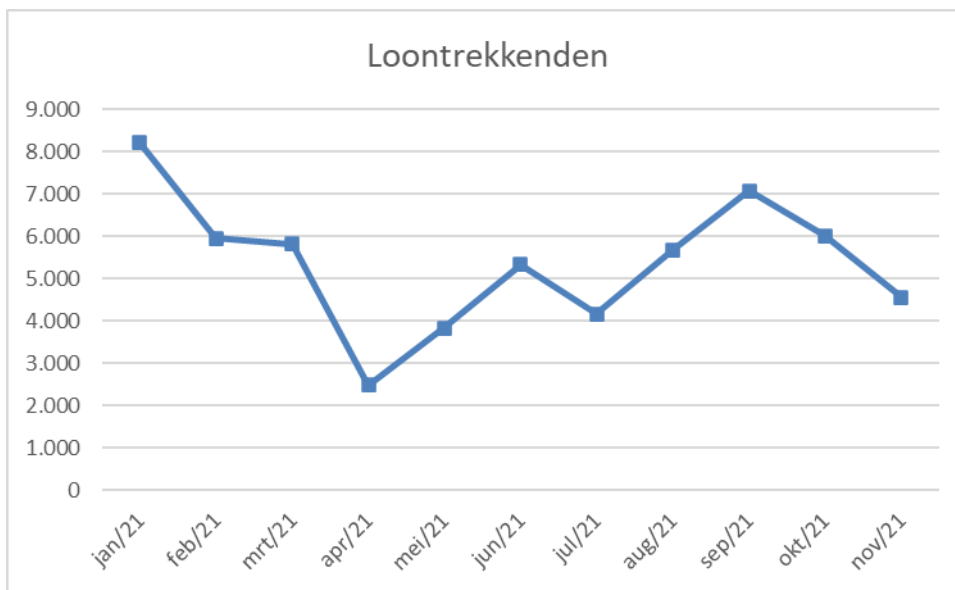
Op 31/01/2021 bedraagt het aantal invaliden 444.963. In de periode januari-maart 2021 neemt het aantal invaliden toe. Vanaf april kan er echter een daling worden vastgesteld: -0,61% in april en -0,58% in mei. Vanaf juni blijft het aantal invaliden min of meer stabiel.

Grafiek 16: Toestand van het aantal invaliden, loontrekkenden, januari 2021 - november 2021

De afname van het aantal invaliden in april en mei is het gevolg van een aanzienlijke daling van het aantal intredes in invaliditeit in deze maanden: waar het aantal intredes in februari en maart zich rond 6.000 bevond, lagen deze in april en mei beduidend lager (respectievelijk ca. 2.500 en 3.800). In de periode juni-september laat het aantal intredes opnieuw een stijgende tendens optekenen, en liggen de cijfers ongeveer op het niveau van 2020. Vanaf oktober liggen de intredes opnieuw aanzienlijk lager dan in dezelfde periode in 2020 (grafiek 17).

Grafiek 17: Aantal intredes in invaliditeit, loontrekkenden, januari 2021-november 2021

De sterke daling van het aantal getuigschriften voor aanvang arbeidsongeschiktheid in de periode april-mei 2020 geeft een verklaring voor deze dalende trend. Het beperkte aantal covid-gevallen, gecombineerd met een daling van andere oorzaken van ongeschiktheid en de verschillende steunmaatregelen beslist door de regeringen leidt tot een lager aantal intredes in ongeschiktheid, wat zich nu na één jaar verderzet in de periode van invaliditeit.

Zelfstandigen

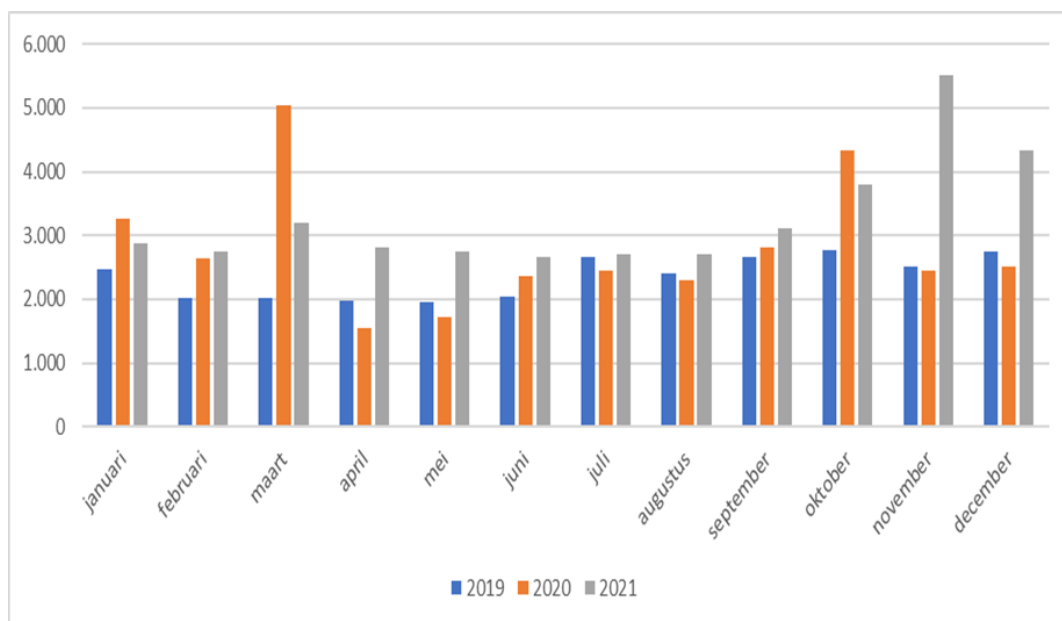
Bij de zelfstandigen zien we een gelijkaardige evolutie van de getuigschriften voor aanvang arbeidsongeschiktheid als bij de loontrekkenden: een zeer sterke toename in maart gevolgd door een afname en stabilisatie in de daaropvolgende maanden. In tegenstelling tot de loontrekkenden zien we bij de zelfstandigen in oktober wel een zeer sterke toename ten opzichte van 2019. In de periode november 2020-februari 2021 ligt het aantal getuigschriften ongeveer op het niveau van het voorgaande jaar. Het aantal getuigschriften in maart 2021 ligt beduidend lager dan in maart 2020, de maand waarin de coronacrisis zijn aanvang nam. In april en mei 2021 ligt het aantal

getuigschriften daarentegen beduidend hoger dan in dezelfde periode in 2020, ten gevolge van de sterke terugval van het aantal getuigschriften in april en mei 2020 (zie hierboven). In de periode juni-september lijkt het aantal aangiftes zich min of meer te normaliseren op het niveau van voor de aanvang van de coronacrisis. Vanaf oktober, en in het bijzonder in november en december, liggen de cijfers opnieuw beduidend hoger (effect vierde golf).

Opgesplitst naar aandoening zien we voor de aanvang arbeidsongeschiktheid een piek van Covid-19 in maart 2020 (ca. 1.200) en beperkt in april (ca. 300). Voor de maanden mei-augustus is het aantal mensen die arbeidsongeschikt worden omwille van corona beperkt. Vanaf september stijgen de cijfers echter terug. De impact van de tweede golf en de derde golf zijn in het bijzonder zichtbaar in de maanden oktober en november 2020 (respectievelijk ongeveer 1.700 en 650) en maart en april 2021 (ongeveer 600). In de periode juni-september blijft het aantal covid-gevallen relatief stabiel op een laag niveau, om vanaf oktober opnieuw toe te nemen, met een piek in november (ongeveer 2.700 gevallen, effect vierde golf).

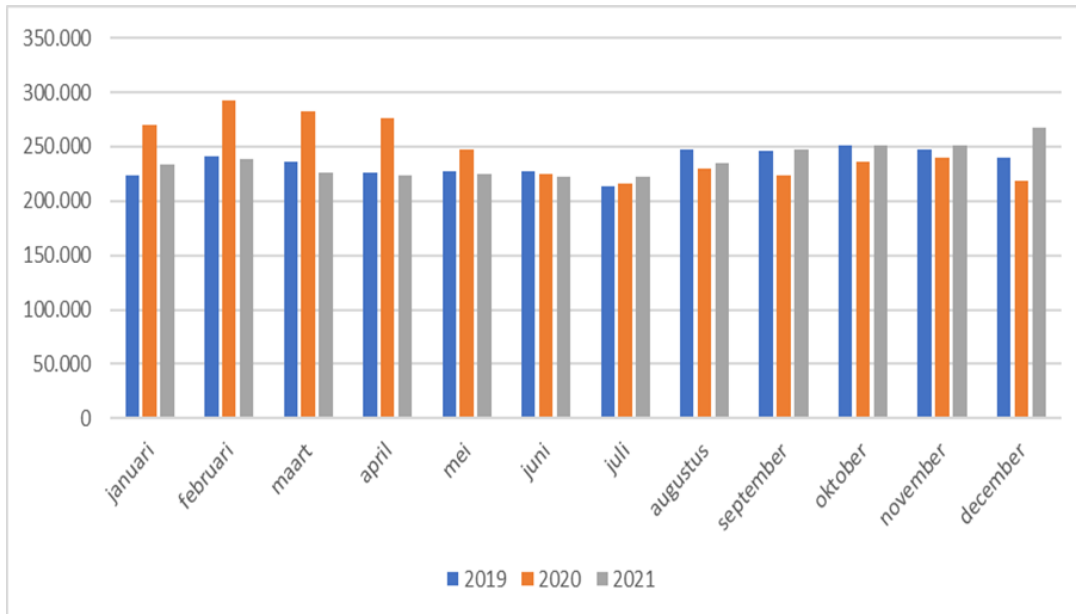
Bij de zelfstandigen is het momenteel moeilijk om bepaalde corona-effecten te zien in de uitkeringsdagen. De sterke stijging van de dagen en bedragen in 2020 ten opzichte van 2019 is vooral het gevolg van de aangepaste carenzperiode vanaf 1/7/2019 (grafiek 18). Toch zien we ook hier, net als bij de loontrekkenden, een terugval in de maanden juni-december ten opzichte van de eerste maanden van 2020. Deze trend zet zich door in de periode januari-juni 2021. Vanaf juli 2021 ligt het aantal uitkeringsdagen opnieuw hoger dan in dezelfde periode in 2020.

Grafiek 18: Evolutie van het aantal getuigschriften aanvang arbeidsongeschiktheid, zelfstandigen, 2019-2021

Bron: RIZIV

Grafiek 19: Aantal dagen primaire arbeidsongeschiktheid, zelfstandigen, 2019-2021

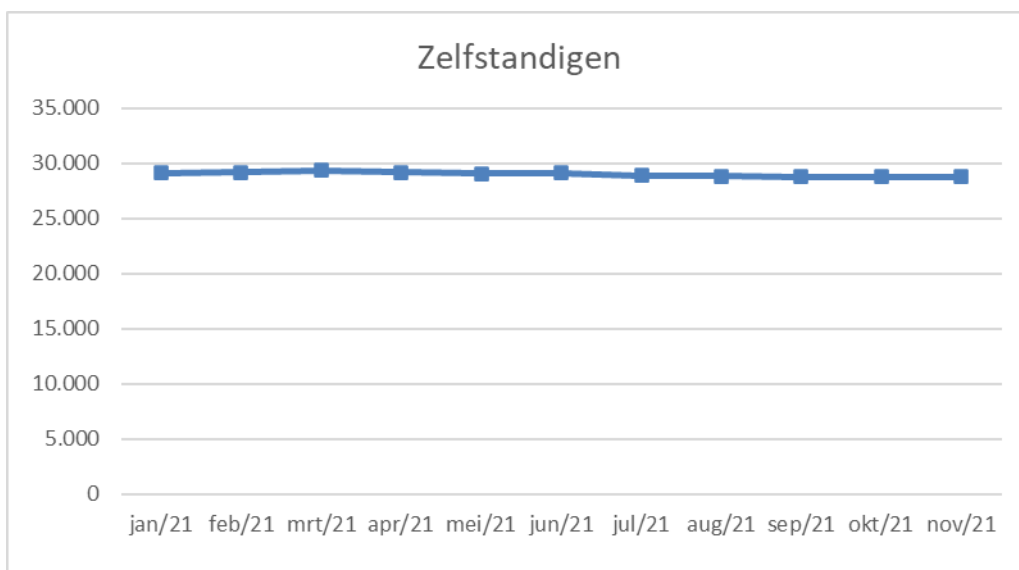
Bron: RIZIV

Invaliditeit

Vanaf het moment dat een gerechtigde een arbeidsongeschiktheid bereikt van 1 jaar en 1 dag, treedt hij in invaliditeit. Dit betekent dat de impact van de COVID-crisis kan worden geobserveerd vanaf maart 2021, het jaar volgend op het aanvangen van deze crisis.

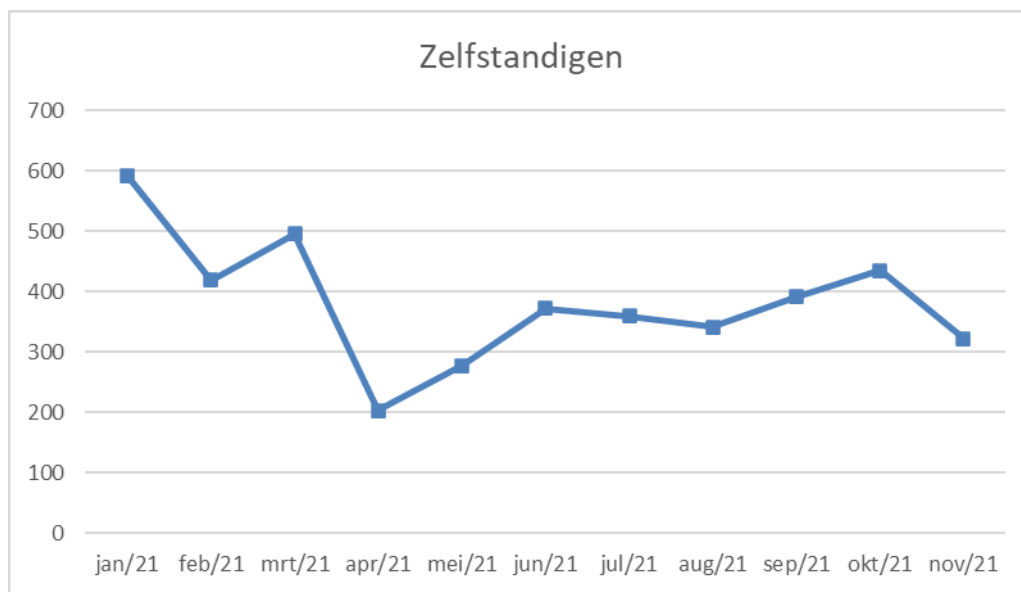
Op 31/01/2021 bedraagt het aantal invaliden 29.112. In de periode januari-maart 2021 neemt het aantal invaliden toe. Vanaf april kan er een licht dalende tendens van het aantal invaliden worden vastgesteld. (grafiek 20).

Grafiek 20: Toestand van het aantal invaliden, zelfstandigen, januari 2021-november 2021

De afname van het aantal invaliden in april en mei is het gevolg van een aanzienlijke daling van het aantal intredes in invaliditeit in deze maanden: waar het aantal intredes in februari en maart zich tussen 400 en 500 bevond, lagen deze in april en mei beduidend lager (respectievelijk ca. 200 en 280). Vanaf juni neemt het aantal intredes opnieuw toe, en schommelt het aantal rond de 400 (grafiek 21).

Grafiek 21: Aantal intredes in invaliditeit, zelfstandigen, januari 2021-november 2021

De sterke daling van het aantal getuigschriften voor aanvang arbeidsongeschiktheid in de periode april-mei 2020 geeft een verklaring voor deze dalende trend. Het beperkte aantal covid-gevallen, gecombineerd met een daling van andere oorzaken van ongeschiktheid en de verschillende steunmaatregelen beslist door de regeringen leidt tot een lager aantal intredes in ongeschiktheid, wat zich nu na één jaar verderzet in de periode van invaliditeit.

Beroepsziekten COVID-19

Loontrekkenden met COVID-19 die werkzaam zijn in de gezondheidszorg en die een duidelijk verhoogd risico lopen om besmet te worden door het virus, komen in aanmerking voor schadeloosstelling wegens beroepsziekte als de infectie medisch in verband kan staan met de risicodragende beroepsactiviteit. Deze regeling geldt ook voor leerlingen en studenten die stage lopen.

Tot op 27/02/2023 werden er bij FEDRIS 25.952 aangiften van coronaslachtoffers in de zorgsector geregistreerd. Dat zijn mensen die volgens hun arbeidsarts het slachtoffer zijn geworden van een Covid-19 besmetting. 84% van de aangiften betreffen vrouwen, het overige deel betreft mannen. Dit is vergelijkbaar met het aandeel in de tewerkstelling van mannen en vrouwen in de sector.

We stellen vast dat zich in oktober, november en december 2020, januari, februari en maart 2021 opnieuw een grote piek voordeed in het

aantal aangiften voor het personeel in de gezondheidszorg. Daarna zwakte deze af maar op het einde van 2021 en in het begin van 2022 deed zich opnieuw een kleinere piek voor.

Tot op 27/02/2023 werden er bij FEDRIS 22.557 aanvragen voor vergoeding van COVID-19 in de zorgsector geregistreerd, waaronder ook 18 aanvragen wegens overlijden van het slachtoffer. 84% van de aanvragen betreffen vrouwen en 16 % betreft mannen.

Er werden reeds 22.171 beslissingen genomen, waaronder 7.194 beslissingen voor gezondheidszorgen en 9.754 beslissingen waarbij een vergoeding werd toegekend voor tijdelijke ongeschiktheid.

In 65 % van deze beslissingen ligt de tijdsduur van de ongeschiktheid tussen de 2 à 4 weken. Voor 16 % van deze beslissingen duurt de tijdelijke ongeschiktheid tussen de 4 à 6 weken. In 10,5 % van deze beslissingen duurt de tijdelijke ongeschiktheid tussen de 6 à 9 weken en in 8,5 % meer dan 9 weken.

Voor 2,8% van het totaal aantal beslissingen tijdelijke ongeschiktheid bedraagt de periode meer dan 20 weken.

Er werd ook één beslissing genomen waarin een blijvende arbeidsongeschiktheid van 100% werd toegekend.

Daarnaast werden ook 4.398 beslissingen van verwerping genomen.

Naar aanleiding van het Koninklijk besluit nr. 39 van 26 juni 2020 tot wijziging van het koninklijk besluit van 28 maart 1969 houdende vaststelling van de lijst van beroepsziekten die aanleiding geven tot schadeloosstelling en tot vaststelling van de criteria waaraan de blootstelling aan het beroepsrisico voor sommige van deze ziekten moet voldoen wegens COVID-19, kunnen **loontrekkenden met COVID-19 die werkzaam zijn in cruciale sectoren en essentiële diensten en die daar in de periode van 18 maart tot en met 17 mei 2020 hebben gewerkt** een aanvraag voor vergoeding indienen.

Tot op 27/02/2023 werden er voor deze categorie 363 aangiften door de arbeidsarts en 432 aanvragen voor vergoeding geregistreerd, waaronder twee aanvragen voor overlijden.

39 % van de aanvragen betreffen vrouwen en 61 % van de aanvragen betreffen mannen.

Er werden tot op 27/02/2023 40 beslissingen voor gezondheidszorgen en 204 beslissingen met toekenning van een periode voor tijdelijke arbeidsongeschiktheid genomen. Er werden 127 beslissingen van verwerping genomen.

In 38,5 % van deze beslissingen ligt de tijdsduur van de ongeschiktheid tussen de 2 à 4 weken. Voor 18,5 % van deze beslissingen duurt de tijdelijke ongeschiktheid tussen de 4 à 6 weken. In 11 % van deze beslissingen duurt de tijdelijke ongeschiktheid tussen de 6 à 9 weken en in 32 % van de gevallen (64 gevallen) meer dan 9 weken.

Loontrekkenden met COVID-19 die tijdens hun beroepsactiviteiten betrokken waren bij een uitbraak van besmetting in een onderneming (beroepsziektecode 1.404.05) kunnen eveneens een aanvraag voor vergoeding indienen naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 9 december 2021.

De vergoeding is vooral interessant voor werknemers die loonverlies hebben geleden of die een terugbetaling wensen van hun remgeld van bepaalde medische zorgen (bijvoorbeeld: kosten bij ziekenhuisopname, onderzoek door een arts-specialist...)

Er zijn wel een aantal voorwaarden. Zo moeten minstens vijf mensen binnen de veertien dagen op dezelfde werkvloer besmet zijn geraakt met het virus en moeten deze mensen dezelfde werkruimte hebben gedeeld. Deze 5 mensen moeten niet allemaal werknemers zijn. Het kan ook gaan om bijvoorbeeld klanten of leveranciers. Verder moeten de arbeidsomstandigheden de overdracht van het virus gemakkelijker hebben gemaakt (bv. moeilijk om afstand te houden). Ten slotte moet er een epidemiologische samenhang tussen die vijf besmettingen zijn. De besmette mensen moeten elkaar met andere woorden gekruist hebben.

Om een vergoeding aan te vragen, moet de werknemer zijn bedrijfsarts contacteren. Deze laatste moet een attest opmaken dat er binnen 14 dagen minstens 5 besmettingen waren binnen dezelfde werkruimte. De werknemer moet vervolgens een laboratoriumtest en twee formulieren aan Fedris bezorgen. De positieve testen moeten afgelegd zijn tussen 15/05/2020 en 31/12/2021.

Tot op 27/02/2023 registreerde Fedris 53 aangiften en 163 aanvragen van COVID-19 voor deze doelgroep.

43 % van de aanvragen heeft betrekking op vrouwen en 57 % op mannen.

Er zullen niet veel aangiften en aanvragen meer bijkomen aangezien aanvragen met positieve testen in 2022 niet meer aanvaard worden.

Wie niet in de gezondheidssector werkt en ook niet gedurende de periode van 18 maart tot en met 17 mei werkzaam was in één van de cruciale sectoren en essentiële diensten of die niet betrokken waren bij een uitbraak van besmetting in een onderneming, kan eventueel ook erkend worden via het **'open systeem'**. Deze personen moeten niet alleen blootgesteld zijn aan het beroepsrisico van de ziekte, zij moeten bovendien **bewijzen dat zij de ziekte werkelijk door het werk hebben opgelopen**. In dit kader werden er tot op 10/01/2023 95 aangiften door de arbeidsarts en 435 aanvragen ingediend waaronder drie aanvraag voor overlijden.

50 % van de aanvragen betreffen vrouwen en 50 % van de aanvragen betreffen mannen. Er werden tot nog toe alleen nog maar 426 beslissingen van verwerping genomen.

Naar aanleiding van het Koninklijk besluit nr. 22 van 4 juni 2020 tot oprichting van een Schadeloosstellingfonds voor de vrijwilligers COVID-19-slachtoffers wordt in geval van overlijden door COVID-19 een schadevergoeding toegekend aan bepaalde familieleden van het slachtoffer (alleen in geval van besmetting tijdens de periode van 10 maart tot 1 juli 2020). In dit kader werd één aanvraag ingediend naar aanleiding van het overlijden van een man van 68 jaar die vrijwilliger was in een ziekenhuis.

Momenteel werden er een 20-tal **long-covid** gevallen erkend bij FEDRIS. Een erkenning van een long-covid vindt maar plaats wanneer de symptomen niet duidelijk geassocieerd kunnen worden met een organisch letsel en er uit de documenten in het dossier blijkt dat de aanhoudende symptomen niet kunnen verklaard worden door een andere diagnose en

- er een therapeutische zoektocht en een revalidatiebehandeling (fysiek of cognitief) is
of
- er een therapeutische zoektocht is en niet - specifieke klachten zoals bv hoofdpijn zijn
of
- wanneer de periode van arbeidsongeschiktheid voorbij is maar regelmatige medische controle vanwege aanhoudende klachten noodzakelijk is.

Long COVID

Er zijn personen die na een COVID-infectie aanhoudende symptomen ervaren, ook wel long COVID genoemd. Het criterium van de WHO om te spreken van Long COVID is dat de symptomen na een COVID-besmetting nog minstens 3 maanden moeten voortduren. Er is nog niet zoveel bekend over Long COVID en ook de beschikbaarheid van cijfers hierover is beperkt.

Het Institute for Health Metrics and Evaluation (IHME) van de University of Washington's School of Medicine in de Verenigde Staten heeft evenwel, in opdracht van de WHO/Europe een nieuw model opgesteld met de focus op Long COVID⁶⁰. Uit de resultaten hiervan blijkt dat in 2020 en 2021, minstens **17 miljoen** mensen in de **53 lidstaten van de Europese WHO-regio**, mogelijk Long COVID hebben doorgemaakt. Hun onderzoek toont ook aan dat algemeen vrouwen tweemaal zoveel kans hebben om aan Long COVID te lijden dan mannen. Bovendien neemt het risico significant toe bij ernstige COVID-19-gevallen die in het ziekenhuis moeten worden opgenomen: een op de drie vrouwen en een op de vijf mannen zal waarschijnlijk long COVID ontwikkelen.

60

<https://www.healthdata.org/news-release/who-least-17-million-people-who-european-region-experienced-long-covid-first-two-years> of Abbafati, C., Aerts, J. G., Al-Aly, Z., Ashbaugh, C., Ballouz, T., Blyuss, O., Bobkova, P., Bonsel, G., Borzakova, S., Buonsenso, D., Butnaru, D., Carter, A., Chu, H., De Rose, C., Diab, M. M., Ekbom, E., El Tantawi, M., Fomin, V., Frithiof, R., . . . Vos, T. (2022, 27 mei). A global systematic analysis of the occurrence, severity, and recovery pattern of long COVID in 2020 and 2021. *MedRxiv*. <https://doi.org/10.1101/2022.05.26.22275532>

Specifiek voor **België**, tonen de resultaten van de ramingen ongeveer 40.700 nieuwe Long COVID gevallen in 2020 en 108.000 in 2021 (totaal 148.700), ten opzichte van een totale geschatte 3.050.000 symptomatische COVID-infecties gedurende 2020 en 2021 (met een significantieniveau van 5%).

Bijlage:

Cijferreeksen

Noot

In het kader van de monitoring van de effecten van COVID-19 en de reikwijdte van de ingevoerde noodmaatregelen, werden een groot aantal administratieve gegevens beschikbaar gemaakt. **Men moet er steeds rekening mee houden dat veel van deze cijferreeksen (en beschikbare breakdowns) voorlopig of partieel zijn, en dus grote voorzichtigheid nodig is bij de interpretatie ervan.** Deze lijst geeft een overzicht van de bestaande bronnen – waarvan een groot deel ad hoc werden ontwikkeld – maar voor details betreffende de methodologie, de periodiciteit en het gebruik dient u contact op te nemen met de instellingen die de data aanleveren.

Naast de informatie hieronder, die specifiek in het kader van de werkgroep ter beschikking is gesteld, gebruikt de werkgroep uiteraard ook nog de andere, klassieke informatiebronnen.

Reeksen FOD WASO – SPF ETCS

- Collectieve ontslagen: wekelijkse statistiek, uitgesplitst per gewest, van het aantal collectieve ontslagen dat aan de FOD WASO wordt gemeld. Het aantal ontslagen kan nog wijzigen tussen de aankondiging en de bekendmaking.
- Simulatie inkomensverlies tijdelijke werkloosheid (naar loonniveau, gezinstype, prestatie)
- Wekelijkse aan- of afwezigheden naar reden, type contract (op basis van input sociale secretariaten)

Reeksen RVA - ONEM

- Aangiften tijdelijke werkloosheid COVID-19: wekelijkse bijwerking van een algemeen cumulatief gegeven, maandelijkse bijwerking van een beperkt aantal beschikbare profielkenmerken voor reeds uitbetaalde referتماanden.
- Betalingsgegevens tijdelijke werkloosheid COVID-19: maandelijks bijgewerkt.
- Gewone werkloosheid: maandelijks.
- Betalingsgegevens (corona-)ouderschapsverlof

Reeksen RSZ - ONSS

- Effecten op bijzondere/tijdelijke tewerkstellingstypes: de belangrijkste maatregel om het arbeidsvolume terug te dringen is de tijdelijke werkloosheid. In de DMFA zullen deze dagen (of uren) vermeld worden met een specifieke code, zodat dan het volume kan berekend worden. In het personeelsbestand blijft de werknemer wel aanwezig, er gebeurt dus geen DIMONA out. Een ander gevolg van de verminderde economische activiteit is het schrappen/niet vernieuwen van (zeer) tijdelijke contracten. Deze werknemers komen (grotendeels) in de gewone werkloosheid terecht. Voor deze werknemers gaat wel effect zichtbaar zijn in de DIMONA. Er zullen geen of veel minder nieuwe Dimonarelaties gemeld worden. In het bijzonder denken we dan aan de specifieke tewerkstellingstypes die in Dimona voorkomen (Extra, Flexi, Student) maar ook aan de uitzendkrachten. De versnelling van de monitoring heeft zowel betrekking op de inkorting van de tijd tussen registratie van de DIMONA en de ontlading (met dus een groter risico op wijzigingen achteraf) als op de verkorting van de referentieperiode (een week in plaats van een maand), zodat geen maand gewacht moet worden om over de meest recente week te rapporteren.
 - dagelijkse telling van het aantal Uitzendkrachten.
 - dagelijkse telling van het aantal relaties van het type Extra in land-/tuinbouw.
 - dagelijkse telling van het aantal relaties van het type "Extra" (Horeca) of van het type "Flexi-Horeca".
 - dagelijkse telling van het aantal personen met een overeenkomst van het type "Flexi"buiten de Horeca.
 - dagelijkse telling van het aantal personen met een overeenkomst van het type "Extra" en "Flexi" via uitzendondernemingen
 - dagelijkse telling van het aantal personen met een overeenkomst van het type "student"
 - instroom-uitstroom gewone tewerkstellingstypes – privésector (interim en extra's/flexis uitgesloten): wekelijks

Reeksen RSVZ-INASTI

- Aantal rechten op een overbruggingskrediet / aantal uitbetalingen: maandelijks, met of zonder gezinslast, al dan niet verplichte sluiting
- Aanvragen uitstel van betaling sociale bijdragen: maandelijks
- Aanvragen vrijstelling van sociale bijdragen: maandelijks

Reeksen FEDRIS

- Beroepsziekten Covid-19: Aantal personen met Covid-19 (gediagnosticeerd door middel van een laboratoriumtest) die een duidelijk verhoogd risico lopen om besmet te worden door het virus ('lijststelsel') of 'open systeem' (Deze personen moeten niet alleen blootgesteld zijn aan het [beroepsrisico](#) van de ziekte, zij moeten bovendien bewijzen dat zij de ziekte werkelijk door het werk hebben opgelopen). Voor deze twee categorieën zullen de gegevens weergegeven worden per sector (privé-sector, PPO-sector, openbare

sector (gewesten, gemeenschappen, federale overheid)). Dit resulteert in zes groepen: lijststelsysteem privé-sector (lijst privé), lijststelsysteem PPO-sector (lijst ppo), lijststelsysteem openbare sector (lijst openbare) en open systeem privé-sector (open privé), open systeem PPO-sector (open PPO) en open systeem openbare sector (open openbare).

Beschikbare gegevens:

- Aantal aangiften door de arbeidsgeneesheer van COVID-19 als beroepsziekte per geslacht, regio, leeftijdsgroep, activiteitensector, beroep
- Aantal aanvragen door de getroffen van COVID-19 als beroepsziekte per geslacht, regio, leeftijdsgroep, activiteitensector, beroep
- Aantal beslissingen COVID-19 volgens aard (tijdelijk, blijvend, enkel gezondheidszorgen, overlijden, ...) per geslacht, regio, leeftijdsgroep, activiteitensector, beroep
- Om de ernst van de ziekte te analyseren, kan voor eventuele beslissingen met een blijvende arbeidsongeschiktheid een verdeling volgens het percentage arbeidsongeschiktheid weergegeven worden.
- Voor beslissingen met beslissing tijdelijke ongeschiktheid kan een onderverdeling gemaakt worden volgens het aantal dagen tijdelijke ongeschiktheid.
- Betaalde vergoedingen per soort ongeschiktheid
- Verwerpen per activiteitensector, beroep en reden van verwerp
- Aanvragen die worden verworpen omdat er geen laboratoriumtest is gedaan en om na te gaan of het "lichte" gevallen waren (zeer weinig symptomen) of eerder "zwarte" gevallen waren met meer ernstige symptomen (longontsteking) en ziekteverzuim (aantal dagen tijdelijke ongeschiktheid).

Reeksen FEBELFIN

- Aanvragen uitstel van betaling woonkrediet

Reeksen Statbel

- Internettoegang voor huishoudens en kinderen (2019): Percentage huishoudens met internetverbinding (naar inkomensniveau)
- Percentage individuen dat de voorbije 3 maand internet gebruikt heeft naar opleidingsniveau
- Percentage schoolgaande kinderen dat thuis geen internet heeft
- Maandelijkse indicatieve cijfers op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten (werkzaamheid, werkloosheid, inactiviteit, arbeidsduur).
- Trimestriële (+ jaarlijkse) indicatoren op basis van de Enquête naar de arbeidskrachten (werkzaamheid, werkloosheid, inactiviteit, arbeidsduur,...).
- Faillissementen en banenverlies: maandelijks, onder meer per gewest;
- Faillissementen en banenverlies: wekelijks, gebaseerd op tussentijdse ramingen.
- Trimestriële cijfers over het aantal vacatures en de vacaturegraad.